

B 1767

115.
L. 548.

Nieut Kaert-boeck,
vande
**XVII NEDERLANDSE
PROVINCIE.**

Perfecter als ooyt voor
desen,
*Begrijpende mede de aengrensende
Landen,*
Aldus in 20 Kaerten.

*Int licht gebracht door
F. de Wit*

TOT AMSTERDAM,
Bij FREDERICK DE WIDT, in de Calverstraet
inde Witte Pascaert

A. J. 1666

VERKLARINGE

deses Boeks.

WY vertonen alhier de xvii Nederlandse Provincien, en hebben deselve gestelt als hier onder word aangewesen: niet na rang of waerdigheid van yder Provincie, maer na ons bedencken best aen malkander voegende, om gemackelijk van 't eene Landschap in 't naest aen leggende te kunnen sien; als by exempel, wy stellen de eerste Provincie in ons Boeck, Vrieslandt, als meest be- noorden leggende, en daeraen Groeningen, als de naeste Provincie; daer nae Over-Yffel, die een gedeelte van Vrieslandt en Groeningen bevat, en soo voort; gelijk men van 't eene Landschap in 't ander soude gaen. En buyten de seventien Provincien werden alhier ^{verloone het Ooster gedeelte van} Vrankrijk, daer in zyn de Landen van ^{Picardie, Ile de France,} Champagne, Barrois, als ook Lotharinge, 't Lant van Trier, Keulen, ^{Bergon,} 't Land van Luyck, 't Cleefze Land, 't Land van Gulick, 't Land vander Marck, 't Graeffschap Emden en Oldenburg, 't Stift Bremen, 't Graeffschap Lunenburgh, Waldeck, als ook gants Westphalen, daer in zyn de landen van Munster, Osnabrug, Paterborn, Minden, en Schauwenberg, Hildesheym, Lemgou, en meer andere voorname plaetsen, die alle opentlijk in de Kaerten aangewesen werden.

- fol. 1 de seventien Provincien.
- fol. 2 de seven Vereenigde Nederlanden.
- fol. 3 Vriesland.
- fol. 4 Groeninge.
- fol. 5 Over-Yffel.
- fol. 6 Gelderland
- fol. 7 Zutphen en Yfelftroom.
- fol. 8 Uytrecht.
- fol. 9 Holland.
- fol. 10 Zeelandt.
- fol. 11 de Koninks Nederlanden.
- fol. 12 Vlaenderen.
- fol. 13 Artóys
- fol. 14 Henegouwe.
- fol. 15 Namen.
- fol. 16 Lutzenburgh.
- fol. 17 Limburgh en Valckenburgh.
- fol. 18 Braband.
- fol. 19 Mechelen, en 't
Marckgraeffschap des H. Rijcks.
- fol. 20 Westphalen.

- 't Ooster gedeelte van Vrankrijk, siet fol. 11.
- Picardie, fol. 11.
- Ile de France, fol. 11.
- Champagne, fol. 11.
- Barrois, fol. 11.
- Lotheringe, fol. 11.
- Trier, fol. 11.
- Keulse-land, fol. 11.
- 't Bergs-land, fol. 11.
- 't Land van Luyck, fol. 18. en fol. 11.
- 't Cleefze-landt, fol. 6. fol. 11. en fol. 20.
- 't Land van Gulik, fol. 11. en fol. 20.
- 't Land vander Marck, fol. 20.
- 't Graeffschap Emden, fol. 20.
- 't Graeffschap Oldenburg, fol. 20.
- 't Stift Bremen, fol. 20.
- 't Graeffschap Lunenburg, fol. 20.
- 't Bisdom Munster, fol. 20.
- Osnabrug, fol. 20.
- Paterborn, fol. 20.
- Minden, fol. 20.
- Schauwenberg, fol. 20.
- Hildesheym, fol. 20.
- Lemgou, fol. 20.
- De Ryn-ftroom, fol. 1. en fol. 6.
- De Maes-ftroom, fol. 1. fol. 18.

B. 1767

BESCHRYVING

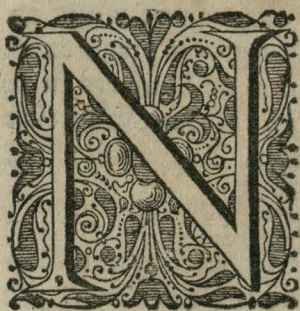
VAN

NEDERLAND,

En aangrenzende Landen.

Fol. 1

Nederlandsver-
deeling.

Nederland, by sommige van wegen syne uitsteekende voortreffelijkheid, het Oog der Noordsche Weereld genoemt, is in 17 Provinciën verdeelt; die yder over eenige hondert jaren hare bysondere Vorsten hadden, van doorluchtige edele af-koomsten, de selvige soo wel in Vrouwelijke als Man-
nelijke linien erfelijk besittende.

17 Pro-
vinciën.

Deze 17. Provinciën nu zijn vier Hertogdommen, als Brabant, Limburg, Lutzenburg, Gelderland; seven Graefschappen, als Vlaenderen, Artois, Henegouwen, Holland, Zeeland, Namen, en Zutphen; Het Marquisaet van 't Heilige Rijk; met de Heerlijkheden van Vriesland, Mechelen, Utrecht, Overijssel, en Groeninge.

Bepaling.

Die Nederland is bepaelt met de Eems, een vermaerde Rivier, het Land van Bentheim en Weipnaen, de Landen van Gulik en Kleef, de Bisdommen van Keulen en Trier, Het Hertogdom Lotharingen, en het Koninkrijk van Frankrijk tot de mond van de Rivier de Aa, die sich in de Zee by Grevelingen ontlafte, en voorts word het van de Noord-Zee aengespoelt.

Uitbrei-
ding.

Het begrypt in 't rond ontrent 340. Neerlandische mylen, daer in meer dan 200. bemuurde Steden getelt worden, boven de welke noch wel 150. die Stads recht en Privilegiën hebben, met over de 6500 Dorpen, behalven ontallijke Gehuchten, Heeren-Huizen, Sloten en Kasteelen.

Aert van
lucht.

De Lucht van dese Landen, hoewel doorgaens wat vochtigh en grof, word nochtans gefond, en bequaem tot de voort-teeling gehouden; want als de Inwooders sich niet in een ongeregelde styl van leven verslingeren, bekomen sy in 't gemeen grooten ouderdom, gelijk dat meest blykt in de Kempen binnen Brabant, waer de Lieden, om d'onvruchtbaerheit des lands, sober leven, en kloek in 't arbeiden, dikwils hooge jaren bereiken. De Somer is 'er lustig en heel vermakelijk, niet geplaeft door ondraegelijke hitte, maer wel gematigt. De winters zyn somtyts lang, hard, en fel, als d'Oostersche of Noordsche winden waejen: maer wanneer daer weder Weste of Zuide winden opkomen, soo verandert de koude haestigh in warmte en regen. Selden worden daer vyerige teekenen in de Lucht gesien; en weinige quade buyen, of aerdbeyingen worden hier gevoelt: want de vochtigheit van de Lucht, en de laegte van het aardrijk konnen dat schier niet lyden.

Lands
gelegen-
heit.

De Landsdouwe is bykans over alleffen en plat, met weinigh heuvelen, en veel min bergen voorsien, behalven in Lutzenburg, Limburg, Namen, en sommige quartieren van Henegouwen. In vele plaetsen is het sandachtig, als in een goet deel van Brabant, eenigfins in Vlaenderen, Gelderland, en Overijssel: en meest langs de Zee-kant, als in Holland en Zeeland, heeft het hooge Sandbergen, die men gemeenelyk Duinen noemt, schanffentegen de woedende Zee.

Vrucht-
baerheit.

Voorts is het doorgaens wel bebouwt, en seer vruchtbaer in alderhande gewas. In Walsch-Vlaenderen, Artois, Henegouwen, en Zeeland valt overvloedig veel schoone Tarw, die in Gelderland mede niet ontbreekt. Wat de boomvruchten belangt, daer wassen over al vele Peren, Appelen, Pruimen, en Kerffen, welke laeste, van Plinius selfs gepresen worden. Moerbessen, Persen, Abrikoosen, Okernoten, Haselnoten, en Mispelen zyn 'er overvloedig. In sommige quartieren vallen ook eenige Kastanien. Vygen, Granaet-appelen, Oraenjen, Limoenen, Oliven, en diergelyke edele vruchten wassen daer niet wel van wegen de koude, maer worden haer overvloedig uit Spaenjen en andere vremde Landen gebracht. Boomen tot tim-

merhout en brandhout vind men hier veelderlei, en met namen veel Lindeboomen, welker kolen seer bequaem zyn om buspoeder te maken. Sy hebben ook eenen boom, die dese landen schynt eigen te wesen, Abeelen genoemt, en is een soort van witte Popelier. De hof of moes-kruiden vallen hier te lande soo goet en schoon, en misschien beter als in Italien.

Ossen, koeien, schapen, en andere gedierten, tot 's menschen onderhoud bequaem, worden in dese Landen met groote menigte gevonden, van seer goede smaak, en sootam, door de soetigheit des lichts, dat de stieren daer niet veel wilder zyn, dan de Ossen in Italien. Het vee set hier dapper voort, en vermenigvuldigt wonderlyk in korter tijt. De paerden zyn 'er seer sterk, schoon en groot, voornamelyk in Vlaenderen, Holland, Zeeland, en Vriesland, tot alle oeffeningen bequaem, bysonder tot den Oorlog. Met boter, kaes, melk is 'er geen land in eenige hoekken des weerelds so seer begaefte, en aldermeest het Graeffschap van Holland.

De rivieren, die met menigte door dese landen loopen, zyn schoon en groot, waer van de voornaemste zyn, de Ryn, de Maes, de Schelde, en de Leie. Op de hooge landen is Nederland verciert met vele schoone lustige Bofsches, waer van het beroemste is dat van Ardennen. Alle dese boschaedjen zyn vol van alderlei wild, als Hertzen, Hinden, Dassen, Rheen, wilde Verkens, Hasen, Konynen. Men heeft daer ook allerhande gevogelte, als Pacuwen, Reigers, Swanen, Oyevaers, Gansen, Enden, Hoenderen, Kalkoenen, Faisanten, Duiven, Snippen, Patrysen, Quakkels, en wat voor kleine vogelkens niet? Roofvogels zyn 'er met menigte.

Het volk van Nederland is doorgaens groot, sterk, blank, en wel gemaakt, aerdende in elk Landschap waer na hare gebuuren. Sy zyn dappere en grootmoedige Krijgs-lieden, soote voet als te paerde; van sonderlinge klokkeheit in de Zeevaerd, seer genegen tot koophandel, waer op haer gantsche land gegrond en gesticht is. Sy zyn seer vernuftig, geestig, en behendig om iets uit te vinden, en daer benevens seer arbeidsaem en neerstig om 't gene sy gevonden en geleert hebben in 't werk te stellen, en door geduurige oeffening dat meerder te verbeteren. Het Boek-drukken, Oly onder Verwen te mengen, het Glaschryven of allerhande koulcuren op Glas te bakken, het bereiden van veelderlei Lakenen, Stoffen, en Lynwaeten, zyn alle hare vonden. Haren aert is wat koel en gematigt in al 't gene sy ter hand nemen.

De Vrouwen, schoon, wel gemaakt, en fraey op haer leden, zyn ook seer vriendelyk, beleeft, en bevallig in al haer doen en laten, hare kuysheit en eerbaerheit sorgvuldig bewarende; waerom sy ook van hare Ouders en Mannen niet naeuw worden gehouden, maer vryelyk by alle geselschappen verkeerren. De Nederlanders oude en moederlijke Tael (behalven in de Walsche quartieren, als Artois, Henegouwen, Walsch-Brabant, en Walsch-Vlaenderen, daer men gebroken Fransch spreekt) is Duits, een Tael in oudheit, rijkdom, en volkomenheit alle andere overtreffende, maer moejelyk om leeren voor uitheemsche Natiën; daer sy nochtans lichtelyk andere vremde Talen leeren. Sy zyn godtvruchtige lieden, en onder de eerste die het Evangelium Jesu Christi hebben aengenomen. Dese Landen zyn nu in tweeën verdeelt, waer van het ene hoort onder de Konink van Spaenjen, en het ander beseten word by de Staten Generael der vrye Vereenigde Nederlanden. Nu sullen wy voortgaen tot yder van die in 't bysonder.

Het Vrye Vereenigde

fol 2 **N E D E R L A N D.**

Vrye Vereenigde Nederlands opkoomst.

Land-schappen.

Gelderland.

Zutphen.

Holland.

Zeeland.

DE Vereenigde Nederlanders eindelijk moede geworden van hare Vryheit en Privilegien door de dwyngelandie der Spaenjaerden onder de voet getreden te sien, niet hebbende den Konink Philippus II. door cenige middelen tot gesonder gedachten konnen brengen, hebben hem in hare Staets Vergadering op den 26. July 1581. verklaert uit syn recht en heerschappie vervallen te zyn; en gefamentlijk een Verbond en Eendracht gemaekt, om t'samen als of sy een waren verknocht te blyven, en malkander met goet en bloed te beschermen. Dese vrye Vereenigde Nederlanden nu, zyn, het Hertogdom Gelderland, met het Graeffschap Zutphen daer onder gerekent; daer na de Graeffschappen van Holland en Zeeland, met de Heerlijkheden van Vriessland, van Utrecht, van Overyssel, en van Groeningen met de Ommelanden. Dese hebben tot verwondering van heel de weereld tegen de machtigste Vyanden nu ontrent hondert jaren hare Vryheit dapperlijk verdedigt, gelijk sy op Godt vertrouwende dat noch onvertsaegt doen, niemand ter weereld buiten Syne Almachtigheid vreesende. De Eere, van desen Staet dus verre gebragt te hebben, is voornamelijk by de Alderdoorluchtigste Stam van Oraenjen en Nassau, wiens noit genoeg geroemde Helden gestadig het opperste gesag en bestiering over hare wapenen in de hand hebbende, dien tot soo hoogen glory, rijkdommen, en voorspoeden hebben weten te doen opklimmen, *aan welk bloed wy altyt dankbaar verschuldigt willen olyven.*

Gelderland is in't Noorden bepaelt met het Land van Overyssel en de Zuider-zee; in't Zuiden ten deele met de Mase, die het afscheid van Brabant, ten deele met het Vorstendom Gulik; in't Westen heeft het den Rhijn, en een deel van Kleef, en in't oosten Holland met het Bisdum van Utrecht. Het is een vlak en effen land, hebbende weinig bergen, maer veel lustige en niet min voordeelige bosschaedjen, onder andere dat van Echterwalt, liggende ten Noordwesten van Aernhem. De grond is'er doorgaens seer vruchtbaer, sonderling van Koorn, en op andere plaetsen uitnemende gras-rijk en bequaem voor het Vee, dat aldaer met menigte geweid word. De Steden daer in onder de Staten Generael zyn Nimmegen, Tiel, Bommel, Aernhem, Harderwyk, Elburg, Wageningen, Hattem; en in't Graeffschap Zutphen, is de Hoofstiad Zutphen, met Doesburg, Doetecum, Locchem, en Grol. Voorts zyn'er in alles ontrent driehondert Dorpen met klok-torens en Prochie-kerkken. De Staten deses Vorstendoms en Graeffschaps in't gemeen bestaen uit Baroenen, Edelen, en de Hoofsteden.

Het Graeffschap van Holland is in't Noorden en Westen van de Noord-Zee besloten, in't Zuiden met de Mase en Brabant, in't Oosten met den inham of Boesem der Zuider-Zee, en ten deele met Utrecht, en Gelderland. De voornaemste rivieren die daer door vlieten zyn de Rhijn en de Mase, die met vele takken en armen, somtijts haren naem verliesende, veelsins sich uitbreiden. Het word verdeelt in Zuidholland, Kermerland, Westvriessland, Waterland en Goyland, groot in synen ommegank ontrent de 60. mylen. Daer toe behooren ook verscheide Eilanden, als, na't Noorden, Tessel, en't Vlie, tegen de Noord-zee, en van binnen Wieringen, Urk, en Ens; na't Zuiden, Voren, Goereede, Overflakkee, Korendijk, Piershil, met het Land van Overmaes. Daer in liggen over de dertig bemuurde Steden, van welke de voornaemste met de Ridderfchap en Edelen de regering maken.

Het Graeffschap van Zeeland bestaet tegenwoordig in acht Eilanden, verdeelt wordende in vier beweften en vier beoosten de Schelde, die midden daer door loopt. De bewester Scheldische eilanden zyn, Walcheren, Zuidbeveland, Noordbeveland, en Wolfaerdsdyk: De beoosterfche, Schouwen, Duiveland, Tholen, en Oresand. Aen de Noord-zee hebben Walcheren en Schouwen sware Duinen, die haer voor't geweld der woedende wateren beschutten: voorts zyn de Eilanden besloten met geweldige dykken, die haer bewaren dat sy niet oversfroomt worden. De wateren, het Goereefche gat, Flakkee en Volkerak scheiden dat in't Oosten en Noordooften van Holland; Zuidwaerts de slinkker, en Zuid-oostwaerts de

rechter arm van de Schelde, van Vlaenderen en Brabant. De Ridderfchap, met ses Steden, maken daer de Vergadering der Staten.

De Heerlijkheit van Vriessland word verdeelt in Oostergoe, Westergoe, en Sevenwolden. Het is ten Noorden en Westen bepaelt met de groote Zee, in't Zuiden met de Zuider-zee en't land van Over-yssel, in't Oosten met de Riviere de Eems. Het land is doorgaens poelachtig en broekkelig, waer van de wateren door groote grachten en gemakte flooten uitgeleid worden in de Lauwers en de Eems. Daer in leggen noch acht goede Steden, van welke Leeuwaarden de Hoofstiad is. De Eilanden zyn Schelling, en Ameland.

Het Landschap van Utrecht is in't Zuiden, Noorden en Westen rontom becingelt met het Graeffschap van Holland, in't Oosten van het Hertogdom Gelderland. De landouwe is'er goet en vruchtbaer, als meer bebouwt en besaait wordende, ook hooger en drooger zynde, dan die van Holland. Behalven de Hoofstiad Utrecht telt men in dit Landschap noch vier bemuurde Steden, die nevens de vyf Capittelen der Stad Utrecht, met den Edeldom t'samen de Staten des selyen Lands maken.

Dit Landschap is besloten in't Noorden met Vriessland, in't Zuiden met het Hertogdom Gelderland en het Graeffschap Zutphen, in't Westen met Westphalen, in't VVesten met de Zuider-zee en den Yffel. Het word in drie goede Staten verdeelt, namentlijk Zallant, Drente en Twente. Geheel het Land is seer effen, goet en vruchtbaer: het begrypt acht besloten steden, met tien treffelijke plaetsen, die groote vrydommen en privilegien hebben. De Staten des Lands bestaen uit twee Leden, het een de hooge Amptlieden en Edeldom, het ander de drie Hoofsteden, Deventer, Campen, en Zwol.

Groeningen, hoewel het aen Vriessland vast schynt, is nochtans een bysonder Landschap met syne omliggende Dorpen en Landen, die gemeenelijk de Ommelanden genoemt worden. De Stad is seer Oud, op 28 graden 24 min. lengte, en 53 graden 16 min. breedte gelegen, ses mylen van Leeuwaarden, en vyf van Emden; oostwaerts en westwaerts uitnemend vruchtbare Landen, en menigte Dorpen onder haer gebied hebbende, welkers Edelen en Vereenigde een tweede Lid in de Staten nevens de Magistraet van Groeningen maken.

Behalven dese regerende Provintien, behooren noch onder desen Staet, vele Steden en Landen, door Zeeghaffige wapenen uit de macht der Vyanden onttrokken, als in Brabant, de Stad en het Land van Maestricht, 's Hertogenbosch met hare Meierie, de Baronnie van Breda, Bergen op Zoom; in Vlaenderen, Sluis, Aerdenburg, Hulst, het Sas van Gent, Ysendyke, Biervliet, en meer andere.

fol 3 **V R I E S L A N D.**

DE Heerlijkheit van Vriessland, huidensdaegs soo genoemt, is in't Noorden en Westen bepaelt van de Noord-zee, in't Zuiden ten deele met de Zuider-zee, en voorts met het land van Over-yssel, in't Oosten met de riviere de Eems en het Graeffschap Emden. Sy ligt schier als in een vierkant acht mylen lank, en ontrent soo veel breed. Het landschap word in drie voorname Staten verdeelt: de eerste is Westergoe, de grootste landstreek en meeste Steden begrypende: de tweede is Oostergoe, daer Leeuwaarden en Doccum in liggen: het derde deel zyn de Sevenwolden, met de naest liggende landen van Stellingwerf, en Schoterland.

De landstreek Westergoe van Staveren haer begin nemende, en het meeste deel van geheel de lengte vervattende, van de Zee en staende wateren meest omringt, machtig van rijkdom, en overvloedig van inwoonderen, begrypt in sich de Steden van Franiker, Sneek, Bolswardt, Harlingen, Sloten, Staveren, Hinloopen, Workum, en Ylst. Daer-en-boven zyn hier noch acht Grytenien, met 127 Dorpen.

Franiker is een klein, maer rein en lustig Stedeken, en placht veel by den Adel van Vriessland bewoont te worden. Het is verciert met een vermaerde Hooge School, in't jaer 1585. by de Staten van Vriessland opgericht: dat ligt omringt

Vriessland.

Utrecht.

Over-yssel.

Groeningen.

Andere landen in Brabant en Vlaenderen.

Bepaling.

Verdeeling.

Westergoe.

Franiker.

En aengrenzende Landen.

ringt met een aerde wal, en bequame gracht; en heeft vier groote wateren, daer de Schepen door in de Stad komen. Aen de zijde naer Harlingen is een redelijke Voorstad; en rontom heeft het een weelderig land, vele kostelijke Dorpen, en Adellijke huizen.

Sneeck. *Sneeck* is een oude Stad, volkrijk, met schoone huizen, redelijk sterk, overvloedig van leeftocht, voornamelijk van visch-rijke Meeren, waer door het alle andere Steden van Vriesland overtreft. Het is niet groot van omtrek, met een Muur binnen de gracht versien, daer van binnen een aerde wal tegen ligt.

Bolswert. Een duitfche myl na 't westen van *Sneeck* is *Bolswerdt*, een der oudste Steden van Vriesland, met de Hanse-steden in verbond staende. Sy heeft bequame vaert door *Workum*, en *Mackum*; is volkrijk, wel bewoont, met verscheidene grachten doorsneden: hare grond ligt wat verheven, daer sy den naem schynt van te hebben; ontrent een duitsche myl van de Zee af zynde.

Harlingen. Van alle de Steden in dese Provintie is *Harlingen* naest *Leeuwaarden*, de grootste, bevolkste, en machtigste: het is een goede Zee-stad, met schoone sterkten en wallen, gelegen aen de strand van de Zuider-zee, een groote myl van *Franiker*, in een laege grond, waer door die rontom lichtelijk onder water kan loopen, soo dat sy niet wel belegert, noch aengetaft worden kan.

Sloten. *Sloten*, gelegen by een groot Meer na haren naem genoemd, is een klein Stedeken, na de grootte met volk wel versien, hebbende goede grachten, wallen, en bolwerken.

Staveren. De alderoudste, en voormaels de aldergrootste en alderrijkste Stad van Vriesland is *Staveren*, hebbende had een bequame haven, machtig in Zee varende met schepen; doch nu is die seer afgenomen, en hare haven verslijkt geworden: daer om liggen noch goede grachten en wallen, soo dat sy ook redelijk versterkt is.

Hinloopen. Ten Noorden, ontrent een myl laeger aen de selfde zyde van de Zee, ligt *Hinloopen*, met een ondiepe haven, gering, en meest van Visschers bewoont, sonder van wallen besloten te zyn.

Workum. Een weinig vorder ligt *Workum*, niet wyd van de Zee, rontom in een vette grond: het heeft een kleine haven, en overvloedig veel visch.

Oostergoe. Het tweede deel van Vriesland *Oostergoe*, dat sich uitstrekt van de Westergoesche landpalen tot aen de Rivier de Lauwers, waer door het van Groeningen word afgescheiden, is heerlijk in rijkdom en lieden, voornamelijk naer 't Noorden en 't Oosten: daer in liggen de Steden *Leeuwaarden* en *Doccum*; en het heeft twaelf Grytenien, met 127 Dorpen.

Leeuwaarden. De Hoofstadt van geheel Vriesland is *Leeuwaarden*, ten naesten by in het midden van die Provintie gelegen in een vette landouwe, twee groote mylen van *Doccum*, tusschen welke beide een bequame vaert is, waer langs bequame Schepen uit de Zee kunnen inkomen. Het is een genoegsaem schoone, groote en volkrijke Stad, verciert met vele heerlijke gebouwen en huizen, breede straten, diepe grachten die veelsins daer door loopen: aen alle kanten met goede vestingen voorsien: de sit-plaets van den Raed en het Hof van Vriesland, daer de Heer Gouverneur staeg syn Hofhoud.

Doccum. *Doccum*, een myl slechts van de Zee gelegen, heeft een goede haven door de Rivier de Ee, die van *Leeuwaarden* afgekomen, daer allenxkens breeder en dieper word; het is niet groot, maer net van gebouwen, liggende in een vette weelige grond, soo wel van weiden als bouwland; daer om liggen sware wallen met ses groote bolwerkken, en wyde grachten. Maer 't gene dit Stedeken gelukkig maekt, is dat het een Kamer heeft van Admiraliteit, waer door het in voorspoed gestadig toeneemt.

De Zevenwolden. De *Zevenwolden*, het derde deel van Vriesland, is van een moerige en zandachtige grond; sy hebben eenige kleine bosschaedjen, waer van het dien naem is gegeven; met eenige visch-rijke Meeren; hier in liggen gants geene Steden, en dit Deel moet in geluk voor d'andere Deelen veel wykken; het heeft 9 Grytenien, en 77 Dorpen; daer het beploegt word, is het genoegsaem vruchtbaer, doch soo bequaem niet tot weiden; het levert veel turf uit, die sy aen d'omliggende landen verkoopen; de inwoonderen van dit Deel zyn sterkker en arbeidsamer van lichaem als d'andere, die veel door overvloed en weelden verswakt worden.

Behalven dese Steden zyn in Vriesland noch voornamelijk Vlekken, rijcker van inwoonderen en koophandel dan sommige Stad; als *Collum*, *Menaldum*, *Mackum*, *Iouer*, *Heerenveen*, *Wirdum*, *Hallum*, en andere.

Onder Vriesland behooren mede de Eilanden van der *Schelling*, *Ameland*, en *Schiermonikoog*, die de stranden van *Oostergoe*, en *Westergoe* bedekken, daer van 15 à 1600 schreden aflaggen, en het woeden der wilde Zee uitstaen.

GROENINGEN Fol. 4. en Ommelanden.

Het Land van Groeningen word ten Westen bepaelt van de Rivier de Louwers; en met een lange strands ftreek, niet min dan vyf mylen, ten Noorden en langs de Watten sich uitstreckende, gaet het na 't Oosten, daer het van de Eems en de Dollaert bespoelt word; ten Zuiden is de Drent daer aen gelegen.

Dit Landschap is van Ouds in meer kleinder Landen verdeelt, die door Bondgenootschap t'samen vereenigt zyn. Der selviger Volkeren worden door het Hunefische Diep in twee doch ongelijke deelen gescheiden. Ten Oosten naest aen de Oostergoen zyn de *Lange wolden*, 13 schoone Dorpen begrypende; Daer nevens zyn de *Frede wolden*, aen de Drent palende, in 10 Dorpen geseten, beide in een slechte grond. De *Hummerzen* aen de mond van de Louwers, door het overloopen van wateren slechts tot drie Dorpen geworden, liggen in een vette grond. De *Medachien*, wat meer na de Stad, in een seer vruchtbare grond, hebben 9 Dorpen. Ten Oosten van die stroom zyn de *Hunfingoen* in een wel-bouwt vruchtbaer Land. De *Fivelingoen* ten Oosten aen het einde van de Eems de *Hunfingoen* volgende, zyn in twee deelen gescheiden; waer van het eerste 31 treffelijke Dorpen omvangende, voor geen andere in geluk wykt, en van wegen de goede grond, en van wegen de nevens stroomende Rivier: het andere telt alleen 9 Dorpen, ten Zuiden daer aen gelegen, en eigentlijk *Duurswolden* genoemd, in een lage, poelachtige, en moerige grond. En dit zyn de Volkeren die nu *Ommelanden* genoemd worden. Na de *Fivelingoen* volgen de *Oltampten*, hebbende ten Zuid-oosten den Dollaert, waer van die voormaels groote schaden geleden hebben, als Dorpen en Landen door de Wateren overrompelt wierden. Het deel aen den Eems gelegen, is van een vette kleiachtige grond: maer het ander deel is soo goet niet, ten deele moerig, en sandachtig, ten deele meest heye. Daer op volgen de *Westerwolden*, met vyf Dorpen, in een slechte en meest moerige grond.

Niet alleen de Hoofstadt, maer ook de eenige Stad van dit Landschap is *Groeningen*, in de landstreek *Goorecht* gelegen, op het t'samenloopen van verscheidene wateren, tot 28 graden 24 min. lengte, en 53 graden 16 min. breedte, ses mylen van *Leeuwaarden*, en vyf van *Emden*. Het is nu een groote, wyde, en heerlijke Stad, treffelijk van gebouwen, met breede grachten en sware Wallen beschanst, soo dat sy byna als onwinbaer geacht word. De straten zyn recht, breed, en schoon, meest op twee groote Markten uitlopende. Daer in zyn 12 Kerkken, van welke de oudste een ongemeen hoogen en kostelijken toorn heeft. Hier is ook een Hooge School, daer de geleertheit loffelijk gevordert word.

Naest *Groeningen* ligt in *Fivelingoen* het groot en schoon Vlek, den *Dam* genoemd, een Stad gelijk; waer op volgt *Delfzyl*, een sterke Schans, met een goede Haven. In de *Oldampten* ligt *Winschoten*, een redelijke Sterkte, en de *Langeracker* Schans aen den Dollaert by het uitstroemen van de *Aa*. Daer ligt noch een sterk Fort op de *Bourtangsche Heide*, dat als onwinbaer geoirdeelt word, van wegen de Moerasschen die dat omcingelen, daer het door eene weg maer kan besocht worden.

Voorts zyn'er over al vele Dorpen, en ontrent 160 die Kerkken hebben; onder welke sommige soo groot zyn, dat sy voor Stedekens souden mogen gerekent worden als *Vis-fliet* aen de Lauwers, *Northorn* by de *Langewolden*, *Winsum* by de Hunefische bocht; *Bettem*, *Vuisbusen*, *Middestum*, *Ultrum*, *Liens*, *Warsum*, onder de *Hunfingoen*, *Loppersum*, *Bierum*, *Fraemsumum*, en meer andere, in de *Fivelingoen*; *Midwolden* in de *Oldampten*.

Onder *Groeningen* behooren ook de Eilanden op de *Watten*, *Rottum*, *Borckum*, en *Iuyft*.

Beschryving van Nederland,

Fol. 5

OVER - YSSEL.

Grenzen. Dit Landschap is in 't Noorden besloten met Vriesland en Groeningen, in 't Zuiden met het Hertogdom Gelder en 't Graeffschap Zutphen, in 't Oosten met Westphalen, en in 't VVesten met de Rivier den Yffel en de Zuider-zee. Het is in drie Staten of Droft-ampten verdeelt, als *Yffelland* of *Salland*, waer by noch koomt het Droft-ampt *Vollenhoven*; *Drent*, en *Twent*. De *Drent* is met een groote streek uitgebreid langs Vriesland en Groeningen; de *Twent* paelt aen het Graeffschap Benthem en Munsterland; en *Salland* strekt langs den Yffel van boven Deventer tot aen de Zuider-zee.

Grond. Hier in zyn veel groote Moerassen en Veenen; en buiten die is de grond meest vlak en laeg, van een vruchtbaeren akker, voornamelijk in Koorn en Tarw, waer by mede zyn welige weiden. In de *Drent* is het meest sandachtig, maer men heeft 'er ook lustige, voordeelige, hoewel kleine en ongenaemde Boffchen: waer door vlieten, behalven den *Yffel*, de Rivieren *Vecht*, *Schipbeke*, *Reefte*, *Aa*, *Dinkkel*, en *Regge*, die, of sy schoon geen groote schepen kunnen voeren, nochtans dienen, om steenen, hout, en turf met klein vaertuig af te brengen.

Steden. In Over-yffel liggen acht wel bewalde Steden; als *Deventer*, *Campen*, *Zwol*, *Vollenhove*, *Steenwijk*, *Hasselt*, *Otmarsen*, en *Oldenzeel*: daer-en-boven zyn 'er meer groote plaetsen, met heerlijke Voorrechten begiftigt, hoewel eenige geen wallen hebben, als *Meppel*, *Geelmuiden*, *Coeverden*, seer beroemt in de Nederlandsche oorlogen, *Hardenberg*, *Ommen*, *Almelo*, *Goor*, *Diepenheim*, *Delden*, *Enschede*, *Ryssen*, *Wilsom* en *Grafhorst*.

Deventer De eerste en grootste Stad van dese Provincie is *Deventer*, gelegen op de rechter zyde van den Yffel, met goede gebouwen verciert, wel bewoont, en voorspoedig in koophandel. Ten noord-westen ligt sy aen een sandberg-sche plaets, en is voorts omcingelt met laege beemden en weyen, die met hooge opper-wateren over-vloeyen: den Yffel loopt nevens de werf van de Stad, haer aen die zyde voor een gracht verstrekkende. Rontom voorts heeft sy diepe wyde grachten, en dikke hooge wallen; soo dat die niet min van natuur, als ook van de konst uitnemend versterkt is.

Campen. De Stad *Campen*, aen dese zyde van den Yffel gelegen, vyf mylen beneden *Deventer*, is een treffelijke, groote, en schoone Plaets; heeft rontom een hoogen muur, met groote schoone torens, gestreken op d'oude wyse; en seer wyde grachten, maer sonder wallen of Bolwerkken, behalven een dat Prins Maurits daer heeft doen maken: daer ligt een schoone brug over de Rivier, op geweldige groote palen in de grond geheit, gebouwt, waer van de verwelssels soo hoog en steil op-loopen, als of geheel het werk in de lucht scheen te hangen, daer het nochtans wel hecht en vast is.

Zwol. *Zwol*, in een seer vermakelijk Land, ontrent een half uur van den Yffel afgelegen, bevochtigt van een vliet die in de *Vecht* valt, is een groote myl van *Campen*; een goede en sterke Stad, met dubbele grachten en dikke wallen versien: daer-en-boven heeft sy noch een gracht in den Yffel loopende, met een wal versterkt, daer drie vaste Schanssen aen liggen, met vele halve-manen, en hoorn-werkken; op dat, in tijt van belegering, sy langs de Rivier aen beide zyden bystant sou kunnen krygen.

Vollenhove. *Vollenhove* ligt op den boesem van de Zuyder-zee, twee mylen van *Steenwijk*, een goede Stad, wel gelegen tot alle lyfs-neering, die van alle kanten te water en te lande daer seer gerieflijk gebragt worden kan. Niet wyd van daer is de *Blockzylers Schans*.

Steenwijk. *Steenwijk*, ligt op het Rivierken de *Aa*, dat by *Blockzyl* in de Zuider-zee loopt: het is klein van begryp, en heeft maer in den ommegank ontrent seftien-hondert schreden. Het omliggende land is seer Koorn-rijk, en levert ook veel turf uit, waer door die Stad tamelijke neering heeft. Gedurende de oorlogen is sy genoegsaem versterkt.

Hasselt. *Hasselt* is een Stedeken op den oever van de *Vecht* gelegen, wel bewalt, genoeg bewoont, en niet onaengenaem; maer voorheen was daer meerder koophandel. Het is ontrent een myl beneden *Zwol*; en noch laeger ligt de *Schans Swarteluis*.

Otmarsen. *Otmarsen*, een oud Stedeken, maer onsterk, ligt drie mylen van *Almelo*, ontrent de *Dinkkel*. Sommige achten dat soo genaemt te zyn van de oude *Martij*, die daer in gewoont souden hebben; gelijk *Oldenzeel*, mede een klein

Stedeken, een myl van *Otmarsen*, insgelijks genoemt na de oude *Salij*.

Van de andere Over-Yffelsche Vryheden, of onbesloten Steden, fullen wy om korthheit hier niet meer by voegen.

Fol. 6

GELDERLAND.

Grenzen. Het Hertogdom *Gelderland* grenst ten Noorden aen Over-yffel, dat ook een groot deel daer van ten Noord-oosten besluit, de Rivier den Yffel tusschen beiden loopende: aen het Oosten ligt het Graeffschap van *Zutphen*, de selfde Rivier haer scheidende; ten Zuid-oosten *Kleef*; ten Zuiden *Brabant*, waer van het door de *Maes* word afgescheiden; ten Westen eerst *Holland*, daer na het *Sticht van Utrecht*, en ten laesten de *Zuider-zee*: de takken van den *Rhijn* verdeelen dat byna te middendoor, en omvangen het een en het ander deel als een Eiland.

Verdeeling. *Gelderland* word in drie Heerschappien verdeelt, als de *Nimmeegsche*, de *Roermontsche*, en de *Aernhemsche*, na de drie Hooft-steden van dat Land, die yder hare mindere Steden onder sich hebben: namelijk, *Nimmegen* heeft *Tiel*, *Steden.* en *Bommel*. *Roermontdes* onderhoorige Steden zyn, *Gelder*, *Venlo*, *Stralen*, *Wachtendonk*, *Montfoort*, *Erkelens*. Die van *Aernhem* zyn, *Harderwijk*, *Elburg*, *Wageningen*, en *Hattum*.

De Hooft-stad van de eerste Heerschappie, *Nimmegen*, *Nimme-* ligt aen de slinker zyde van de *Wael*, die daer seer diep is. Het is een sterke, groote, machtige, volkrijke Stad. Na de *Kleefsche* *Wael* is sy van hinnen wat onthoogen *hewel*, met een seer oud Kasteel, een werk van *Karel de Groote*, of gelijk andere willen, van de oude *Bata-* vierengebouwt: en aen dese zyde uitfiende, ontdekt men van velerhande stroomen, boomrijke bergen, en vette we- lige weiden, een seer lustige en aengename gedaente des *Lands*. Rontom heeft sy verscheide sware Sterkten en *Vestingen*; en tegen over die licht het sterke *Fort Knod-* *senburg*. Van dese Stad tusschen de *Wael* en den *Rhijn* naer *Aernhem* is een Vaert gegraven, door de over-*Betu-* *wsche Dorpen Lente*, *Elst*, en *Elden*, bequaem om sche- pen te voeren.

Tiel ligt aen de rechter oever van de *Wael*, aen d'eene *Tiel.* zyde door de Rivier, aen d'andere door moerige laege landen bedekt. Wat laeger heeft men de *Schans te Voorn*, en de *Schans St. Andries*, tusschen de *Maes* en *Wael*, die daer in malkander loopende, de *Bommeler-waert* als een Eiland maken; waer in *Bommel* aen de slinker zyde van de *Bommel.* *Wael* is gelegen, fraey, en redelijk versterkt. Tusschen de *Maes* en de *Rhijn* loopt een Rivier de *Linge* genaemt.

Aernhem ligt aen de rechter zyde van den *Rhijn*, on-*Aernhem.* trent een halve myl van daer de selfde *Vloet* sich in twee takken verdeelt, tusschen *Nimmegen* en *Doesburg*, die elk twee mylen van daer af-liggen. Het is een goede, redelijk groote en wel betimmerde Stad, hebbende schoone sierlijke Kerkken: de hoogsten Raed van *Gelderland* heeft hier hare sit-plaets.

Harderwijk aen den oever van de *Zuider-zee* gelegen, is *Harder-* een klein, fraey, en wel versterkt Stedeken, in een aenge-*wijk.* name landouwe: daer in is een Hooge School. *Elburg*, *Elburg.* wat hooger aen den selfden oever, is een noch kleinder soet Stedeken, genoegsaem vast bewalt, bykans in een vierkant: daer word seer schoon Bier gebrouwen. *Wage-* *Wagening-* *ningen* voormaels aen den *Rhijn* gelegen, is nu daer na by, in een poelachtige kleigrond gebouwt, sterk van natuur en van konst. *Hattum* aen de slinker zyde van den *Yffel*, tegen over *Zwol*, is een klein Stedeken, maer wel versien tegen vyandelijke macht, met een sterk Kasteel. Dit geweste van *Gelderland* word gemeenelijk de *Veluwe* genoemt, daer noch meer verscheide andere goede Dorpen in liggen. By *Aernhem* ligt noch eenen anderen hoek lands, dien men noemt de *Veluwe Zoom*, en strekt aen d'eene zyde tot by *Zutphen*, aen d'andere tot ontrent *Wageningen*, dat altemael vette weyen en gras-rijke beemden zyn.

Aen de Mond van de *Roer*, die sich met de *Maes* vereenigt, is de Stad van *Roermonde* gelegen, een wel bevolkte, *Roermon-* *de.* schoone, en soo van natuur en gelegentheit, als ook van wegen het toedoen der Menschen, sterke en wel versorgde Stad. Sy is het Hooft der tweede Heerschappie des Hertogdoms *Gelderland*, waer onder behooren de Steden van *Venlo*, *Gelder*, *Stralen*, *Wachtendonk*, en *Erkelens*.

Venlo, ontrent vier mylen daer beneden, mede aen de *Venlo.* rechter zyde van de *Maes* gelegen, is een goede, schoone,

en

En aengrensende Landen.

Stralen. en wel versterkte Stad, ruim anderhalve myl van *Stralen*, een klein Stedeken; daer *Wachtendonk*, van gelijke grootte, ontrent een myl van af-light, op de watervloed Niers.

Gelder. Waer na *Gelder* volgt, een seer goede sterke Stad, die aen *Erkelens*.

Erkelens. het Hertogdom den naem heeft gegeven. *Erkelens* ligt op de grensen van Guliker-land, ontrent vier mylen van Roermonde, in een seer vruchtbaer land. Dit deel van Gelderland is noch meest onder den Konink van Spaenjen.

Batenborg. Het Stedeken *Batenborg* licht ontrent de Maes, op het Land tusschen Maes en Wael genoemt, een seer oude Plaets, en gehouden voor d'eerste Borgt by Bato gesticht, na wien de Batavieren genoemt souden zyn.

Schenken-Schans. Boven op de punct van de Betuwe, daer den Rhijn in twee armen gescheiden word, licht de beroemde Sterkte van *Schenken-Schans*, hebbende aen alle kanten een seer aengenaem uitsicht. En beneden aen de Linge is het Graeffschap van *Culenburg*, wiens Stad ligt op de slinker zyde van de Lek. Daer nevens is ook het Graeffschap *Buuren*, met een redelijk stedeken, maer een seer sterk Kasteel; dat of schoon in de palen van Gelderland besloten, nochtans een bysonder en vry eigen Landschap is, toebehoorende den Prins van Oraenjen.

Fol. 7

Het Graeffschap van ZUTPHEN, En den Yffel-stroom.

Zutphen in voortyden een bysonder Graeffschap, is onder die van Gelderland gekomen, ontrent den jaere 1100, door dien Graef Otto van Nassau, doenmaels Graef van Gelderland, de Erf-dochter des Graven van Zutphen getrouwt had. Nu maekt het de derde Heerschappie in het Hertogdom Gelderland: daer de Stad Zutphen de Hoofstad van zynde, dese Steden noch onder sich heeft, als *Doesburg*, *Dotekom*, *Lochem*, *Borckeloö*, *Grol*, *Brevoort*, *Lichtenvoort* en *Bronkhorst*, 't welk laeste nochtans voor een bysonder Graeffschap gehouden word; gelijk dat van 's *Heerenberg*.

Zutphen. *Zutphen* nu, is een goede volkrijcke Stad, in een laag land, aen de rechter zyde van den Yffel, door welke de vloed Borckel in den Yffel valt: sy word door de wateren verdedigt; en is daer-en-boven met so sware wallen, bolwerkken, met andere vastigheden en sterkten aen alle kanten omcingelt, dat sy met recht onder de aldersterkste Steden gerekent mag worden.

Doesburg. *Doesburg* is aen den ouden Yffel geseten, ontrent een myl van Aernhem; een soet en wel bewoont Stedeken, in vorige jaren tegen vyandelijke aanvallen geweldig versterkt. *Lochem* ligt op de stroom Borckel ontrent twee mylen van Zutphen. *Grol* is een seer sterke Stad, in een breede vlakke gelegen; het heeft hooge wallen, sware bolwerkken, en wyde grachten. Aen de wallen liggen onderwallen; en alle de Gordynen zyn met Ravelynen bedekt, die hare Contrescarpen en buiten-vlakten voor sich hebben. Het beekje de Slink loopt dichte daer voorby. *Brevoort* is mede een sterk wel versien grens-stedeken; gelijk ook *Lichtenvoort*. *Dotekom* ligt op den ouden Yffel, een groote myl van Doesburg, en is mede redelijk versterkt. *Bronkhorst*, aen de rechter zyde van den Yffel, tusschen Zutphen en Doesburg, een goet Stedeken, is, als voren geseyt, tot een bysonder Graeffschap verheven. 's *Heerenberg*, een groote myl van Dotekom, is een goede Stad, met een wyd-uitstreckend Land, gebied, en heerlijkheit; so dat het den eer-tytel van een bysonder Graeffschap mag voeren.

Yffel-stroom. Wat nu de Rivier den *Yffel* belangt, soo kan yder licht sien, hoe dat het een arm is van den Rhijn, en den derden uitgank waer door hy syn water pleeg uit te lossen. Doch om de grond van desen naem recht te verstaen, en te kennen wat desen Yffel eigentlijk is, soo sal men weten, dat ontrent twee-duisend schreden weegs boyen Aernhem in Gelderland, een nieuwe achter-een-volgende gracht begint, die met onuitsprekelijken arbeid en kosten van Drusus Germanicus, schoon-soon van Tiberius derde Keiser van Roomen, door de hand syner Krijgsknechten gemaekt is, op dat hare dapperheit door 't ledig zyn niet sou verslapen. Dese gracht dan word na synen naem, *Fossa Drusiana*, dat is, de Gracht van Drusus geheeten; en door de selvige is Germanicus Cæsar syn Soon, om de belofte die hy syn Vader had gedaen te volbrengen (gelijk Cornelius Tacitus getuigt) met een Vloot van duisend zeilen voorspoedig in

het Meer des Rhijns, en des Oceaens, nu de Zuider-zee geheeten, en van daer voort recht in de Eems gekomen. Dese Vaert of Gracht duurt tusschen twee en drie mylen, en brengt den Rhijn voorby de Stad Doesburg, dat misfchien van Drusus synen naem heeft; waer hy de oude Yffel, een Rivier uit Westphalen komende, ontfinkt, en den naem Yffel van haer ontleent. Daer na voorby Bronkhorst en Zutphen vlietende, koomt hy tot Deventer, de Hoofstad des Landschaps van Over-yffel, en van daer voort tot Hattem en Campen; welke laeste Stad, door de verandering des waterstrooms, nu aen dese zyde van den Yffel gelegen is, maer nochtans mede onder dat selfde Landschap behoort. Van daer, na dat hy eenige Eilandekens gemaekt, en Swarte-water in-genomen heeft, stort hy sich in het Ye, dat hem voorts in de Zee brengt, latende *Urk* en *Ens*, twee kleine Eilandekens, ter slinker hand: maer eer hy tot daer koomt, word van de Schippers met hare kloeten en boomen een Steenen-weg vernomen, waer uit blijkt (ò vremde omkeering der aerdsche saken!) dat de visschen nu swimmen, daer eertijts de menschen plagten te wonen. Soo dat dese gracht van Drusus, geholpen van eenige Meeren, en met namen van het Ye, de Zuider-zee allenxkens gemaekt heeft; 't welk de Landen van Over-yffel en Vrieland groote schaden heeft toegebracht, als die daer door seer vermindert, en tot kleine Landschappen, ten aensien van hare voorledene grootheit, geworden zyn: waer by de selfde gracht, of nieuwen Yffel ook weinig voordeels gedaen heeft; want die nu van de Zuider-zee is versmacht, en haren ouden loop, die tusschen de Eilandekens Vlieland en Schelling placht uit te komen, niet langer kan toonen.

Steenen-weg onder 't water.

Desen Yffel nu behalven nare vaste Steden, heeft langs heen aen de slinker zyde ontallijcke sware Schansen, Redouten, VVallen, Loopgraven, en Borstweringen; soo dat sy als een onverwinbaer Bolwerk aen die kant voor het herte van onsen Vryen Vereenigden Staet kan verstreken.

Fol. 8

UTRECHT.

*H*oewel de Provincie van *Utrecht* seer naeuw aen Holland en Gelderland vast is, soo heeft sy nochtans hare bysondere en onderscheiden Landstreek, die ten Noorden, VVesten en Zuiden, allesins schier door de grensen des Graeffschaps van Holland besloten is, en ten Oosten door het Hertogdom Gelderland. Sy heeft een goede en vruchtbare grond, die gelijk sy wat hooger, en minder diep en moerachtig is, soo is sy ook veel bequamer als Holland om koorn te dragen; waerom die meerder bebouwt en bezaeit word: daer is mede om de selfde reden een seer gefonde en suivere lucht, die uit de naest-gelegene Zee-plaetsen vele menschen daer noodigt, en haer woonplaets doet nemen. Behalven de Hoofstad *Utrecht*, telt men in dit Landschap noch vier bemuurde Steden; als *Wijk te Duerstede*, *Rhenen*, *Amersfort*, en *Montfort*, welke vyf Steden, benevens de vyf Capittelen der Stad *Utrecht*, en den Edeldom, te samen maken de Staten des selven Lands.

Land-palen.

Goede grond en lucht.

Utrecht, de Hoofstad deses Landschaps, is gelegen aen een ouden arm van den Rhijn, wiens watervloed, al eer hy synen loop in de Leck nam, hier door spoelde, en dan voorts naer de Zee liep: soo dat noch op desen huidigen dach, de wateren, welke de inwoonders van alle kanten met grachten door de Stad brengen, en voorts langs den selven weg dien de Rhijn plag te houden, door Woerden en Leiden doen vlieten, van hier af, of immers niet heel verre daer boven, den naem van den Rhijn dragen. Maer 't gene de gelegentheit van dese Stad boven al voordeelig en verwonderens waerdig maekt, is, dat men van daer in eenen dach reifen kan tot welke men wil van 50 besloten Steden, rontom even verre van hier liggende; en voor desen alle aen den Konink van Spaenjen Philips den tweeden toebehoort hebbende, soo schiep hy seer groot genoeg, als men hier ter plaets hem sulks aenseide, 't welk ook waerachtig bevonden is: daer benevens mag een man 's morgens t'*Utrecht* uitgaende, wandelende komen tot een van 26 Steden die 't hem belieft, en daer syn middachmael gehouden hebbende, des avonds weder t'huis syn avondmael komen nemen.

Utrecht gelegenheit.

Utrecht is een groote, schoone en machtige Stad, hebbende heerlijke Kerkken, Huisen en Straten. Voormaels heeft het ook een trots en sterk Kasteel gehad, maer dat is

Beschryving van Nederland,

nu geheel afgebroken. Onder de Kerkken die veel in getal zyn, munten bysonderlijk uit de vyf Capittel-Kerkken, yder hare bysondere Canoniken hebbende, namelijk Sint Salvators, certyts Sint Bonifacs geheeten, Sint Pieters, Sint Jans, Onser Vrouwen, en de voornaemste van allen Sint Maertens Dom, die een der grootste Toornen van Nederland heeft. In dese Stad is nu een beroemde Hooge School, daer allerhande Geleertheit uitnemend gevordert word.

Wijk te Duerstede.

Wijk te Duerstede, is een van de oudste Steden van gants Batavien, certyts, (na men seit) soo groot en machtig geweest zijnde, datse wel hondert Tempelen had; maer naderhand van de Noormannen menigmael verwoest, soo is het noch een redelijk wel gestelt Stedeken gebleven, liggende op de Leek, eenen arm van den Rhyn alsoo genoemd, een myl van Cuylenborg, en drie mylen van Utrecht; daer is een seer oud Kasteel.

Rhenen.

Op den selfden arm van den Rhyn, twee goede mylen boven Wyk te Duerstede, en vyf groote mylen van Utrecht, ligt *Rhenen*, dat mede een seer oude Stad is, by Cornelius Tacitus (gelijk het schynt) *Grimmes* geheeten; met hooge muuren en wallen omcingelt.

Amersfort.

Amersfort, licht op het klein riviertje de Eem, dat in 't midden van de Veluwe synen oorspronk hebbende, midden door de Stad vliet, en een myl van daer in de Zuiderzee valt; de Stad is redelijk versterkt, maer om het naby liggen van den Berg is die swakker geoordeelt, en heeft niet wel vast gemaakt kunnen worden; sy ligt drie mylen van Utrecht, door een sandige en moejelijke weg; wel bewoont, en van leeftocht overvloedig versien, wiens Inwoonderen van natuuren dappere krygs-lieden zyn.

Montfort

Montfort is op de watervloed den Velt gesticht, liggende van Woerden, Oudewater en Yselstein bykans even verre, te weten een myle weegs, een fraey en sterk Stedeken, certyts tot een Frontier-stad tegen Holland gebouwt, met wiens Graven de Bisschoppen van Utrecht, overmits Keiser Karel de Kale den Hollanders een goet deel van het Bisdome had toe-geegent, vele langduurige en bloedige oorlogen gevoert hebben, altyt trachtende hare oude heerlijkheit geheel weder in te krygen; en de Hollanders daer en tegen alle neerstigheit doende om haer nieuw gedeelte te vermeerderen. De Staet van Utrecht was te dier tyt en noch lang daer na soo groot en machtig, dat Paus Pius de tweede, ontrent den jare 1450. geleest hebbende, schryft, dat de Bisschop t'eenere reise 40000 gewapende mannen van syn eigen volk opbrengen kon; en al wierd hy sonder ophouden swaerlijk gequelt en gestooten van alle syne Gebueren, te weten, Hollanders, Gelderschen, en Vriessen, soo wist hy noch haer al te samen te wederstaen, en synen Staet mannelijk te beschermen.

Fol. 9.

H O L L A N D.

Land-palen.

Omkring.

Rivieren.

Aert van 't Land.

Het Graeffschap van Holland word ten Noorden en ten Westen van de Zee besloten; ten Zuiden heeft het de Maes en Brabant; aen het Oosten ten deele de Zuiderzee, Utrecht, en Gelderland. Den Omkring wilt men uitbreiden tot 60 mylen: de lengte is seer groot langs de Zee, van het Schellinger Eiland, tot aen het land van Schouwen, een der Eilanden van Zeeland. De breedte is seer klein, en nergens boven de seven of acht mylen. Het word door seer groote Rivieren, als de Maes, en den Rhyn, bevochtigt, die met vele takken en armen, vele andere namen aennemende, daer door swieren: met welke de Inwoonderen nochtans niet te vreden, de konst en het vernuft daer by gevoegt hebben, soo vele Water-gangen en Grachten allesins gravende, dat niet alleen alle de Steden, maer ook meest alle de Dorpen, te water en te lande bequaem besocht kunnen worden.

Het Land is broekachtig en week, met vele staende wateren, en Meeren, van welke seer vele droog gemaakt zyn, daer men dan heerlijke Landouwen, vol kostelijke Land-en Lust-huisen in vind. De grond is soo laag en diep, dat alle de wateren met dykken daer uit gehouden moeten worden, op dat sy de landen niet souden overstroommen: waer door men in vele plaetsen met groote verwondering siet, dat de wateren hooger zyn dan de aerde. Voorts heeft dit Land noch vruchtbare Akkeren, overvloedig in schoon en grof Koorn, bysonder in Rhynland ontrent Leiden, maer die met soo weinigen breedte, voor een soo volk-rijcken Land, als men nergens anders kan vinden, geenins genoegsaem zyn; doch nergens in

Nederland vind men soo schoone Weiden, als in het Noorder Quartier; want het gene aen Kaes en Borer jaerlijks na vrende gewesten uitgevoerd word, begroot men meerder dan op tien tonnen gouds, behalven dat binnen 's Lands tot dagelijks voedsel verteert word. Dit Land, voed over al in de Duinen, die tegen de Zee liggen, een oneindig getal van Konynen, de vruchten van hare Sandbergen. Daer vallen ook seer schoone Paerden. Nergens worden meerder wilde Endvogelen gevangen. Rivier-visch is daer overvloedig, en de menigte van Zee-visch is ongelooflijk. Men heeft hier wel weinig houd, maer de turf geeft haer goeden genoegsaem brand; wat voorts van eenig gewas haer ontbreekt, word door de geduurige Scheepvaert uit alle landen in de hoogste volheit haer toegebracht; de lucht, niet tegenstaende soo vele wateren en vochtigheden, is in Holland soet en goet, overmits de gesonde winden, de siltigheit van de Zee, en de groote menigte der Inwoonderen die suiveren.

Holland word seer wel in vier deelen verdeelt; waer van het eerste *Noord-Holland* genoemd is; het tweede *Zuid-Holland*; het derde *Voorn*, dat voormaels eigen Heeren gehad heeft; het vierde *Kennemerland* en *West-Vlieland*, verkeerdelijk *Noord-Holland* genoemd. Onder het eerste deel worden begrepen de Dykgraeffschappen van *Rhynland*, *Delfland*, *Schieland*, en *Woerden*. De Steden daer in zyn *Delf*, *Leiden*, *Goude*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Oudewater*, *Woerden*, en de oudste Stad *Vlaerdingen*, met het heerlijkste Vlek *den Haag*. Onder het tweede deel zyn, *Dordrecht*, de oudste Hooft-stad van dat deel, de eerste stem in de Staten hebbende, *Gorichem*, *Workum*, *Schoonhoven*, *Geertruidenberg*, *Wilmstad*, *Hensden*, *Leerdam*, *Vianen*, *Asperen*, *Yselstein*, en *Geerwiel*, Hooft-stad des lands van Putten, nu vervallen. Van het derde deel, namelijk *Voorn*, is den *Briel* het Hooft, en behalven dat, is'er alleen *Goeree*; maer het heeft vele voorname Dorpen, met boven andere deelen van Holland uitstekend vruchtbare akkeren. Het vierde en grootste deel van Holland, *Kennemerland*, en *West-Vriesland*, behelst *Kennemerland*, *Amstel-land*, *Goyland*, *Waterland*, met de Eilanden van *Tessel*, *Vlieland*, *Schelling*, *Wieringen*, *Urk* en *Ens*. Daer in liggen de Stad *Haerlem*, het hooft van Kennemerland, hebbende de tweede stem in de Staten; het machtig en overvloedig *Amsterdam*, het hooft van Amstel-land; *Alckmaer*, de eerste Stad van West-Vriesland, *Hoorn*, *Enckusen*, *Medenblick*, *Edam*, *Munnekdam*, *Purmerend*; en de Steden van *Goyland*, *Naerden*, *Muyden*, en *Weesp*.

Behalven 31 Steden met grachten en wallen besloten, zyn in Holland noch eenige voorname en wel-bebouwde Vlekken, van de Graven met sonderlinge Voor-rechten begiftigt, onder welke de voornaemste plaets lichtelijk verdient 's *Gravenhage*, de gewonelijke Sitplaats der Hoofden van 't Land, waer alle de hoogste Staets-vergaderingen hare Raed-kameren hebben. Aen den Haag ligt een seer vermakelijk Bosch. *Vlaerdingen* overwint alle andere Steden in oudheit, doch is nu slechts een gemeen Dorp, van Visschers bewoont, sonder Muuren of wallen, die met het Kasteel door het stroomen van de Maes zyn ingeswolgen. *Gravesande* heeft ook een Stad geweest, volkrijk, met Muuren omcingelt, hebbende een goede haven aen de Maes; nu ligt het ontrent 3000 schreden daer van, en is alleen door syn Kaes beroemt, dewyl het rontom een vette welige grond heeft. *Beverwyk* is een Vlek ontrent twee mylen van Haerlem gelegen, seer vermakelijk en aensienlijk in treffelijke Gebouwen, op een bequame plaets aen het Ye, twee duisent schreden van de Zee, daer sware Duinen tusschen liggen. *Nieuwpoort*, tegen over Schoonhoven aen d'andere zyde van de Leek; word geseit een genoegsaem vol en rijk Stedeken te zyn; doch is nu maer een gemeen Vlek. *Schagen* is een groot en heerlijk Dorp, als een Stad bewoont: het ligt in de vruchtbaerste grond van heel Holland; het heeft een schoon en swaer Kasteel, toekomende aen den Heer van de plaets. Hier by komt *Sevenbergen*, wel op Brabandschen bodem, maer onder Holland hoorende: als ook *de Clundert*, op het Eiland Ruigenhil gelegen, door de Prins van Oraenjen in 't jaer 1583. met een wal omringt; onder wiens erfdeel het hoort.

Na 't Land van *Voorn* zyn noch de Eilanden, *Goeree*, *Over-slacké*, met het Land van *Over-maes*, tegen Rotterdam en Schiedam over liggende; waer in, het land van *Putten*, het land van *Stryen*, *Bonaventure*, het land van *Yselmonde*, *Portegael* en *Roon*; met de voorname Dorpen van *Oud* en *Nieuw Beierland*, *Korendijk*, *Pierschil*, *Moerkerke*, *Yselmonde*, en meer andere.

Z E E L A N D.

Gelegent-
heit en
Grenzen.

Het Graeffchap van Zeeland is in 't Westen en Zuid-
westen, maer voornamelijk in 't Noord-westen en
Noorden bespoelt van de wilde Zee, waer tegen het noch-
tans meest wel versien en bewaert is met Duinen, door de
natuur uit de Zee opgeworpen, doch die alleen in Wal-
cheren en Schouwen, als de twee uiterste Eilanden, te
vinden zyn. In 't Oosten en Noord-oosten scheiden dat
sekere stroomen, als het Goereesche-gat, Flackée, en Vol-
kerak, van het Graeffchap van Holland; Zuidwaerts heeft
het de slinkker, en Zuid-oostwaerts de rechter arm van de
Schelde, die dat van Vlaenderen en Brabant scheid, en
voorts in twee deelen verdeelt.

Verdee-
ling.

In Zeeland heeft men veelyts acht Eilanden getelt, als
Schouwen, Duiveland, Tolen, en Oresant, die ten aensien van
de Schelde oostwaerts gelegen zynde, daerom Zeeland
Be-ooster-schelde genoemd worden; doch *Oresant* nu door
de stroomen verslonden zynde, kan men daer weder *Phi-
lips-land* tellen. Die nu onder den naem van Zeeland Be-
wester-schelde begrepen en gerekent worden, zyn *Walche-
ren, Zuid-beveland, Noord-beveland, en Wolfers-dyk*. Van
dese acht, worstelen drie geduurig met de golven van de
Zee, en houden sich vast met uitnemende kosten tegen die
wreede en woedende hoofst-stoffe. Daer by worden van
sommige noch getelt, het Eiland van *Goeree*; als ook het
Eiland van *St. Maertens-dyk, en St. Anne-land*, tegen over
Vianen in Duiveland gelegen.

Den aert
van lucht
en grond.

De lucht van Zeeland is wat strar, en soo geront me-
als by hare nabuuren; insonderheit by de Somer, van wegen
de sware dampen uit hare wateren en poelen; en om dat
het seer weinig boomen heeft: doch Zuid-beveland heeft
een seer aengename lucht; en in Walcheren is die by onse
tyt noch veel soeter geworden, 't zy dat men dit aen de
veelvoudige Boomgaerden die hier sedert geplant zyn, of
aen eenige onbekender oirsaek toeschryven moet; ja soo
dat de Nachtegael daer overvloedig singt, heel anders dan
sy placht; de grond is 'er ongelooflijk vruchtbaer, van een
vette mullige aerde; en de Akkeren geven daer overvloe-
dig alle vruchten, bysonder seer schoone Tarw, soo dat
die nergens grover en blankker gevonden word; daer word
veel Meede-krappegewonnen, die seer noodig is om lake-
nen te verwen, op dat hare verw niet licht mogt verschie-
ten, en vaster sou indrinkken. Daer ontbreken ook geen
welige weiden om het Vee vet te maken, niet alleen bin-
nen maer noch buiten de dykken, selfs op de gorsingen en
schorren die dikwils met het zee-water overloopen wor-
den, waer sy eenige duisenden schapen weiden, tot groot
voordeel van de Inwoonderen: want dewyl dat Vee niet
alleen seer groot is, maer ook uitnemende aengenaem en
smakelijk vleesch heeft, soo worden die van verre en van
naby door de omliggende volkeren gesocht.

Van Wal-
cheren.

Het voornaemste Eiland van Zeeland, en het uiterste
naer het Zuiden en Westen is *Walcheren*, niet soo seer om
syne grootheit (want het Eiland van Zuid-beveland is vry
van meerder begryp) als van wegen syne bequame gele-
gentheit, rijkdommen, menigte van inwoonderen, schoon-
heit en getal van Steden, en meer andere eigenschappen;
het begrypt in 't ronde ontrent acht mylen, en telt vier be-
sloten Steden, namelijk, *Middelburg*, de Hooft-stad van
geheel Zeeland; *Vlissingen*, een ongemeen sterke Stad, en
door openbaer geweld van buiten onwinbaer geacht; *Vere*,
een bequame insgelijks sterke Stad; en *Arnhemuiden*. Bo-
ven dese liggen noch in dit Eiland de oude Steden van
Domburg, Zoutelande, en West-kappelle, die, hoewel sy nu ope-
ne Vlekken zyn, nochtans hare vorige Privilegien en
Stads-rechten genieten. Tusschen Vlissingen en Arnhemui-
den ligt den hoek of de punt van *Rammekens*, daer Keiser
Karel de vyfde het Slot Zeeborg doen timmeren heeft,
om den ingank van de haven op die zyde te bevryden.
Dit Eiland heeft mede vele goede Dorpen, als de *Wester-
en Ooster-Souburgen*, seer lustige plaetsen, byna ter halver
wegen tusschen Middelburg en Vlissingen, met noch meer
andere.

Zuid-be-
veland.

Naest Walcheren is het tweede Be-westerscheldsche
Eiland *Zuid-beveland*, hebbende ten Zuiden het Graeffchap
van Vlaenderen, waer van het gescheiden is door den tuf-
schen beiden loopenden slinkker arm van de Schelde, ge-
meenelijk de *Honte* genoemd. Dit Eiland is het grootste
van alle de Zeeuwische, en heeft voortyts twintig mylen

in 't ronde gehad, maer nu ter tyt, mits de groote tempee-
sten en overvloeden der Zee, als ook de geduurige vloed
en ebbe van de Schelde, die tusschen Rommerfwalen en
Bergen op den Zoom geweldiglijk en doorgaens loopt,
is het veel vermindert; het heeft eertyts drie Steden gehad,
waer van de voornaemste *Borsselen*, in 't jaer 1532. met alle
de omliggende Landen verdroncken is. *Rommerfwale* is
mede door die selfde vloet van het ander land afgespoelt,
en naderhand allenxkens vervallen en vergaen. *Goes* is
alleen van de Zuid-bevelandsche Steden geheel gebleven,
in een laege moerassige plaets, aen de Noord-zyde van 't
Eiland op een arm van de Schelde, die de *Schenge* genoemd
word; dese Stad is soo groot niet, als wel lustig, ver. nake-
lijk, en vol rijkdoms. Niet verre van daer licht het schoo-
ne Dorp *Baerland*, behalven 't welke dit Eiland noch on-
trent dertig heerlijke Dorpen en Vlekken telt, waer onder
voornamelijk uitmunten *Cruningen, Heintjens-zand, Elfs-
dyk, Bieselinge* en *Tersikken-damme*. Hier in hebben van
outs seer vele doorluchtige edele stammen hare sit-plaets
gehad.

Het derde Eiland Be-westenschelde is *Noord-beveland*, Noord-
beveland. eertyts soo vruchtbaer en lustig, dat men 't plag voor den
luthof van Zeeland te houden. Maer de voorsz. hooge
Vloed van 't jaer 1532. had het gants verdorven, soo dat
het lang met de Zee gemeen heeft gelegen, doch nader-
hand is het weder aengewassen en bedijkt, en zyn twee
goede nieuwe Dorpen daer op gebouwt, *Colyns-plate, en
Cats-hoek*.

Het vierde en laeste Eiland van Be-westerscheld is *Wol-
fers-dyk*, en het kleinste van alle, niet meer dan drie mylen
in 't ronde begrypde, beset met twee Dorpen; het plag
wel noch 100 veel voorlands als het groot is te hebben,
en daer op was een Stedeken *St. Geroog*, met twee Dor-
pen *Tarmuien* en *Sabbinge*; maer is lang wech-gespoelt.

Van alle de Be-oosterscheldsche Eilanden is dat van *Schouwen*
Schouwen het eerste, en het grootste; het begrypt nu in sy-
nen ommeloop, behalven de aengehechte Polders van
Dreiffcher, Sonnemaer, Noordgouwen en andere, tusschen de
seven en acht Zeeuwische mylen. Men hout het, sonder de
Polders, binnens dijks groot te wesen over de 1800 geme-
ten, of 900 Morgen, waer onder vele moeren of half ver-
droncken landen zyn, die al mede gebruikt worden. De
Steden daer in zyn *Zierikzee, de Hooft-stad van Be-ooster-
scheld, Brouwers-haven, en Bommenée*.

Het Eiland van *Duiveland* naest aen dat van *Schouwen* Duive-
land. Be-oosterscheld gelegen, is groot vier goede mylen in 't
ronde, maer sonder eenige Stad of besloten plaets: doch
daer in liggen de Dorpen *Ouwkerk, Nieuwkerk, Vianen,
Capelle, &c.*

Het derde Eiland is *Tolen*, naest aen Brabant, slechts door *Tolen*.
een klein water daer van afgescheiden; het is by lang soo
groot niet als *Schouwen*, maer in vruchtbaerheit en lustig-
heit moet het daer voor niet wykken: doch syne grootte
is seer aengewassen met *St. Maertens-dyk*, een Erfdeel des
Princen van Oraenjen, wiens aengename lustigheit en
vruchtbaerheit niet minder is. Het Stedeken *Tolen*, dat daer
het hooft van is, ligt twee mylen van Bergen op Zoom,
en is in oorlogs tyden seer versterkt geworden; daer aen
ligt ook de heerlijkheit van *Oud Vossmaer*, als mede van
Nieuw Vossmaer daer over gelegen.

Philips-land, door den Bastert van Bourgondien bedykt, *Philips-
land.* is van een seer vruchtbaeren Akker: het ligt tegen over
St. Anne-land, ten Oosten van Duiveland.

Dus zyn in Zeeland tien Steden, en wel over de hon-
dert Dorpen. Voorts liggen aen Eilanden vele *Schorren*,
hoog boven water, die dikwils hier af en daer aengespoelt
worden; soo dat'er noit stoffe schynt te sullen ontbreken
om Eilanden te maken.

De *Schelde* die tusschen dese Eilanden door loopt, met *De Ri-
vier de
Schelde.* twee bronnen uit het Vermandois gekomen, vliet door
Doornik, Audenaerde, en Gent, daer na voor Antwerpen
een goede haven makende; van waer sy verder voort ge-
gaen, met een tweevoudigen loop Brabant en Vlaenderen
van Zeeland afscheid: want met haren slinkker arm na 't
't Zuiden swierende, houd sy sich langs den Vlaemschen
oever, daer sy *de Honte* genoemd word, waer door sy voor-
by Zuid-beveland en Walcheren in de Zee valt; maer met
haren rechter arm voorby de palen van Brabant stroomen-
de, en haren ouden kolk en naem behoudende, stort sy
langs de stranden van het Eiland *Schouwen* met groot ge-
weld in de Zee.

DE SPAENSCHEN NEDERLANDEN.

DE Nederlanden, nu noch onder de Kroon van Spaen-
jen gehoorde, zyn, de Hertogdommen van *Brabant*, *Limburg*, *Lutzenburg*; de Graeffschappen van *Vlaenderen*, *Artois*, *Henegouwen*, en *Namen*; het *Markgraeffschap des Heiligen Rijks*; met de Heerlijkheit van *Mechelen*.

Brabant. Het Hertogdom *Brabant* is voorheen altyt het Hooft-landschap van de seventien Provinciengeweest; maer het heeft in de voorledene oorlogen seer veel geleden, soo van syne vyanden, als van syn eigen krygs-volk, die om quade betaling gemuitineert zynde, de arme Huislieden ten platten lande onuitsprekelijken overlast gedaen hebben, soo dat het te verwonderen is, hoe dat sy't soo lang hebben kunnen uithouden; dan het Land heeft vele goede Steden, waer in de Landman synen toevlucht gehad heeft; als *Antwerpen*, een Stad seer wyd vermaert, en voorheen om haren grooten Koophandel by alle Natien besocht, die wel meest heeft geleden, geplondert, veel afgebrand, en geschat geweest, en noch hebbende een Kasteel moeten bouwen, dat sy dagelijks t'ontsien hebben, soo dat de groote Koophandel aldaer vergaen is, en alleenig eenige Hoofsche Handelaers of Financiers dese Stad noch wat ophouden. De Stad *Leuven* is weder in redelijken doene. *Brussel* heeft sich meest altyt wel geneert met het Hof, en is tegenwoordig in seer goeden staet. Daer in zyn noch het Hertogdom van *Aerschot*; met de Steden *Gembloers*, *Flanut*, *Diest*, *Tienen*, *Leeuwe*, *Indoingue*, *Nivelle*, *Vilvoorde*, *Turnhout*, *Lier*, &c. De Steden *Maastricht*, *Hertogenbosch*, *Breda*, *Bergen op Zoom*, met hare Landrien, zyn nu daer van door de zeeghaftige wapenen der vrye Vereenigde Nederlanden onder haren Staet gekomen.

Limburg. Het Hertogdom *Limburg*, van kleine uitbreidinge, soodanig na syne Hooft-stad genoemt, die daer op een berg is gelegen, heeft noch twee onderhoorige Steden, dat bysondere Graeffschappen zyn, als *Valkenburg*, en *Dalem*.

Lutzenburg. Het Hertogdom *Lutzenburg*, heeft mede den naem van syne voornaemste Stad, op een ongelijke plaets gelegen, bergachtig aen d'eene zyde, en heel plat aen d'andere kant; het begrypt in sich seven Graeffschappen, drie-en-twintig Steden met Muuren besloten, en 1168 Dorpen.

Vlaenderen. Het Graeffschap van *Vlaenderen*, overtreft in vruchtbaerheit van Akkeren, en welige Velden, alle de Graeffschappen in geheel Christenrijk. Daer aen liggen de Eilanden van *Cadstrand*, *Oostburg*, het *Land van Waes*, en *Biervlied*, alle nu onder de Vereenigde Staten zynde. De voornaemste Steden daer in zyn; *Gent*, de hooft-stad van die Provincie, onder de grootste Steden van Euroop gerekent; *Brugge*, uitstekende in schoonheit en lustigheid. Op dese volgen *Doornik*, *Cortrijk*, *Douay*, *Ryssel*, *Tperen*, *Dixmuden*, *Oostende*, door drie-jarige belegering beroemt, *Nieuipoort*, *Veurne*, *Duynkerken*, *Grevelingen*, dese twee zyn nu onder Vrankrijk, *Sluis* onder de Staten, en meer andere.

Artois. De hooft-stad van *Artois*, is *Arras*, in't Nederlands *Atrecht* genoemt, behalven welke men daer noch heeft *S. Omer*, *Bethune*, *Arien*, *Hesdin*, *Bapaume*, en andere, meest door de Konink van Vrankrijk ingenomen.

Henegouwen. *Bergen* is de voornaemste Stad in het Graeffschap van *Henegouwen*; de tweede daer aen volgende is *Valencyn*; met veel meer andere, van welke Vrankrijk ook eenige besit. *Camerijk*, schynt met syn land een bysondere Provincie te maken, die aen Henegouwen gelegen, *Cambresis* word genoemt.

Namen. Het Graeffschap *Namen* is besloten tusschen *Brabant*, *Henegouwen*, en het *Land van Luik*: heeft een kleine heerlijkheit, die bergachtig is, doch lustig en voordeelig. Daer door loopen de *Maes* en de *Sambre*, aen de hooft-stad met malkander vereenigende; de bemuurde en bewalde Steden zyn, *Namen*, *Bovingne*, *Charleroy*, en *Walcourt*: en het heeft daer benevens 185 Dorpen, met seer vele Abdien.

Markgraefschap des Heiligen Rijks. Over het *Markgraefschap des Heiligen Rijks* zyn de Schryvers van verscheide gevoelen, d'een de instelling des selfs vroeger, d'andere laeter makende, en d'eenen d'ander de palen des selfs meerder en minder uitbreidende: doch het is seker, dat de Vorsten van oude tyden desen tytel gevoert, en op hare huldiging soodanig haren eed gedaen hebben;

en dat *Antwerpen* daer van de hooft-stad is, of schoon die anders onder *Brabant* gerekent word.

Mechelen, van outs een vrye Heerlijkheit, heeft geen verder gesag, dan over de Stad en hare Vryheit, te weten dese navolgende Dorpen en hare Gehuchten; nevens welke noch kooft het schoon Dorp van *Heyst*, op een hoogen heuvel twee mylen van *Mechelen* gelegen, met syne Gehuchten, van wiens vonnissen men aen die van *Mechelen* mag appelleren,

Fol. 12 VLAENDEREN.

HET Graeffschap van *Vlaenderen*, onder de Graeffschappen met recht in de eerste plaets gestelt, word ten Noorden, en dat wel het grootste deel, van de Zee besloten, voorts den arm van de *Schelde*, de *Honte* genoemt daer aen spoelende: ten Zuiden ligt het tegen *Artois*, *Henegouwen*, en de *Veromanduen Picardische* volkeren: ten Oosten, is eensdeels de *Schelde*, *Brabant*, en voorts *Henegouwen*: ten Westen, eensdeels de selfde Zee, daer het tegen over *Engeland* ligt, als mede het Rivierken de *Aa*, met dat deel van *Artois*, dat na *Calis* en *Bouloingnen* aenblijft. Het geheele Graeffschap is in drie deelen verdeelt geworden: het eerste, 't gene de Graef van Vrankrijk te leen hield. Het tweede deel, dat hy van de Keiser te leen hield; en het derde, dat hem vry eigen quam, sonder dat van iemand, dan alleen van Godt, te leen te houden.

Dit heerlijk land vervat drie Prinsdommen, als *Steenhuise*, *Gavere*, en *Espinoy*: het Graeffschap van *Aelst*: vyf Borg-graeffschappen, *Gent*, *Tpere*, *Veurne*, *Wynox-bergen*, en *Harlebeke*: vier Hooft-banieren, te weten, *Pamele*, *Cijoin*, *Heine* en *Boelare*; en 31 hooge Recht-bankken.

Dat van Vrankrijk te leen wierd gehouden word weder onderscheiden in *Walsch-Vlaenderen*, waer in zyn, de Steden *Ryssel*, *Douay*, *Orchies*, *Lannoy*, *Espinoy*, *Armentiers*, *Doornik*, *Mortaigne*, *St. Amand*: en *Duits Vlaenderen*; daer onder heeft men de drie Hooft-steden des Lands, *Gent*, *Brugge*, en *Tperen*, mitsgaders het *Vrye*, die de vier leden van *Vlaenderen* maken; daer-en-boven telt men hier in noch de Steden, *Cortrijk*, *Audenaerde* met *Pamele*, *Nieuipoort*, *Veurne*, *Winox-bergen*, *Sluis*, *Damme*, *Dixmuyde*, *Cassel*, *Duinkerke*, *Grevelinge*, *Bourborg*, *Hulst*, *Aerdenburg*, *Deinse*, en *Larnoy*.

In het Keiserlijk, en Eigen *Vlaenderen*, worden alleen vier getelt; als *Aelst*, *Dendermonde*, *Geersberge*, en *Ninove*.

Voorts worden in *Vlaenderen* meer dan dertig Vryheden of onbesloten Steden getelt, die eertyts muuren en vesten gehad hebbende, vele noch seer rijk en wel bewoont zyn: als, *Oudenburg*, *Meesene*, *Belle*, *Poperinge*, *Torout*, *Oostborg*, *Axele*, *Middelburg*, *Loo*, *Werwijcke*, *Blankenberg*, *Rousselaer*, *Tielt*, *Gistelle*, *Eeclo*, *Steken*, *Hontscote*, *Meenen*, *Halewyn*, *Waestene*, *Steegers*, *Mergen*, *Haesbroek*, *Armentiers*, *Houcke*, *Lombartsyde*, *Mardyck*, en *Munckereede*.

Guicciardin reket, dat in geheel *Vlaenderen* geweest zyn elf hondert en vier-en-vyftig Dorpen met klok-torens, behalven ontallijke veel Sloten, Heeren-huizen, en Gehuchten, onder welke Dorpen vele soo groot, rijk, en wel bewoont waren, als eenige andere in gants Euroop, maer door de oorlogen zyn'er vele vervallen en jammetlijk verwoest. Andere stellen, dat'er in *Vlaenderen* zyn 28 besloten, en 20 onbesloten Steden. met 2900 Dorpen, seggende voorts, dat het geheele Land 27 mylen bedykt word, en 17 mylen breed is; het heeft vyf Zee-havenen, als *Sluis*, *Oostende*, *Nieuipoort*, *Duinkerken*, en *Grevelingen*.

De grond is daer meest vlak en effen; want daer in zyn gants geen bergen, maer wel eenige schoone en lustige heuvelkens, bysonder in't *Walsch-quartier*; doorgaens is sy seer vruchtbaer van Koorn en Boom-vruchten, doch met namen na de Zee-kant en na Vrankrijk. Men heeft daer veel goede Ossen en schoone Paerden; goede Kaes en Boter, en overvloedig veel Hout: want daer in zyn veel schoone bosschen, onder welke uitmunten dat van *Niepen*, en 't gene sy het *Nonnen-bosch* noemen. Het Land word van vele aengename Rivieren bevochtigt, onder welke de voornaemste zyn, de *Schelde*, de *Leye*, de *Lieve*, de *Dender*.

En aengrensende Landen.

Lucht, en Inwoonders. De lucht is op de meeste plaetsen seer gematigt, soet, en gefond, voornamelijk in 't Zuiden; de Inwoonders des Lands zyn door de hand beleeft, hoffelijk, en wel geschikt, soo in vrede als in oorloge: daer en boven ook groote Kooplieden, en niet min konstige als werksame Arbeidslieden, makende groote menigten van linnen en wollen Lakenen, van Tapifferien, Sayen, Fusteinien, Grofgreinen, en seer vele andere Koopmans waren van alle pryzen, soorten, en stoffen; soo dat sy in overvloedige welvaert sitten.

Fol. 13

A R T O I S.

Grensen. DE land-palen van het Graeffschap *Artois* zyn door de oorlogen somtyts vermeerderd, en somtyts vermindert. Nu tertyt is het aen Vlaenderen gelegen, daer het met de Rivier de Leye en de nieuwe Gracht afgescheiden is, aen het Zuiden en Westen ligt het aen Picardien, ten Westen aen Walsch Brabant en Camerijk.

Aert van 't Land. Het Land is schoon en vruchtbaer van allerhande vruchten, en voornamelijk overvloedig in Koorn, dat de Inwoonders groote voordeelen aenbrengt; dewyl het niet alleen sich selven, maer ook de byliggende Steden van Vlaenderen, Brabant, en andere, rijkkelijk versien kan.

Kasteleinen, en Steden. Daer in zyn negen Kasteleinen, met verscheide Abdien en Kloosteren; men telt 'er twaelf Steden, waer van de vyf voornaemste zyn, *Artois*, *Sint Omer*, *Bethunen*, *Arien*, *Bapames*; de andere mindere zyn, *Hesdinfert*, *Renty*, (dat betent een Slot of Kasteel dan een Stad mag genoemd worden) *Sint Paul*, *Perne*, *Lillers*, *Bassée* en *Lens*. Behalven dese siet men daer noch de verwoeste plaetsen van de schoone en sterke afgeworpene Steden *Hesdin* en *Teroane*. En voorts zyn 'er 24 Dorpen getelt, van welke sommige door de Fransche oorlogen seer verlaten en verwoest zyn.

Atrecht. De Stad *Atrecht* is gelegen ontrent een Rivier de Scarpe genaemt, ses mylen van Douay, acht van Dourlens, en vyf van Camerijk, het is een seer groote Stad, maer word in tweengescheiden met een bysonderen Muur; het een deel heet *la Cité*, of de Borgt, en hoort den Bisschop toe: het ander *la Ville*, of de Stad, en staet onder den Landsheer; sy zyn beide sterk van gelegentheit, van Muuren, Bolwerkken; en wyde diepe, hoewel waterloose grachten, soo dat die lang als onwinbaer gehouden is.

St. Omer. De Stad *St. Omer* is gelegen op een Rivier de Aa, even verre van Arien en van Ardres, te weten vier mylen; het is een seer sterke Stad, wel betimmert, en met vele schoone gebouwen van huisen verciert, waer onder is de heerlijke woning van den Abt. By *Sint Omer* is een seer schoon en groot Lack, vol levende of springende wateren, die aldaer vergaderen en voorts in de Rivier loopen. In dit Lack zyn vele dryvende Eilandekens vol gras en kleine boomkens, waer op een goet deel koejen en schapen konnen gaen weiden; en een touw aen eenige boomkens vast makende, kan men die landekens trekken waer men wil; daer onder onthouden sich altyt vele visschen, soo wel Somers als 's Winters, om tegen de groote koude en hitte beschut te zyn.

Bethunen. Ontrent vyf mylen van Arien, en derdehalf van Lillers ligt de fraeje en sterke Stad van *Bethunen*, waer in groote menigte van seer goede en vermaerde Kaes word gemackt, en van daer in andere omliggende landen versonden.

Arien. *Arien* is gelegen op de Rivier de Leye, die midden daer door loopt, twee mylen van Teroanen; het is een goede sterke Stad, met een seer oud Kasteel, en wel dicht betimmert.

Bapames. Ontrent ses mylen van Atrecht ligt *Bapames*, een klein Stedeken, maer seer sterk, en dat van wegen syne gelegentheit, want daer ontrent drie mylen in 't rond geen vlietend water is, waer door men dat seer swaerlijk sou konnen belegeren; het heeft ook een seer sterk Kasteel, en gebied over een groote streke Lands.

Renty. *Renty* is maer een Kasteel met een schoon Dorp, op een vlietend waterken gelegen drie mylen van Montreuil, en vyf van Hesdinfert; de plaets is wonderlijk sterk, en met den tytel van een Markgraeffschap verciert, toebehoorende den doorluchtigen Huise van *Croy*.

Hesdinfert. *Hesdinfert*, na 't verwoesten van Hesdin gebouwt, is wonderlijk wel gelegen ter plaets daer een ander Rivierken in de vloed Canche valt, soo dat het voor een seer sekere en sterke plaets word gehouden.

Ontrent ses mylen van Sint Omer, en acht van Atrecht,

ligt het Stedeken *Sint Paul*, over lang met den tytel van een Graeffschap vereert, en het heeft een seer wydstrekkend gebied, waer onder ook *Perne*, een fraeje plaets, vyf mylen van daer af-liggend, behoord.

Tusschen Arien en Bethune, van elks drie mylen verscheiden is *Lillers* gelegen, een tamelijk Stedeken. *La Bassée* ligt ontrent twee mylen en half van *Lens*, dat ook een klein Stedeken is, maer groot van gebied, liggende ontrent vier mylen van Atrecht.

Onder de Dorpen van Artois zyn ook sommige seer voorname Vlekken, als *Avennes de Comte*, vier mylen van Atrecht, *Ashicourt* een half mylken, *St. Venant*, twee mylen van Arien: *Couriers*, *Blangis*, *Ligny*, *Auchy*, en *Pas*, alle wel bekend en vermaert, op de palen van Vrankrijk gelegen, wicns geweld dese Provintie meest ingenomen heeft.

Fol. 14

Henegouwen en Camerik.

Grensen. HET Graeffschap van *Henegouwen* heeft synen naem van de Riviere *Hayne*, die midden door 't Land loopt; het grenst ten Noorden aen Brabant en Vlaenderen; ten Zuiden aen Champagne en Picardien; in 't Oosten is het Graeffschap van Namen, en een stuk van het Bisdom van Luyk; aen het Westen de Schelde, met een deel van Walsch Vlaenderen; het begrypt in de lengte ontrent twintig mylen, en sestien in de breedte; heeft een suivere, gefunde lucht, en is met verscheide Rivieren bewaert, als met de *Schelde Sambre*, en *Denre*: hebbende daer benevens vele staende wateren en fonteinen, als ook vele lustige Bosschaedjen, en onder andere die van *Mormant* en *Sint Amand*; het land is overvloedig in lustige Hoven, vette Weiden, bequaem en goet voor allerlei beesten, vol met schoone Fruit-boomen, en boven al seer vruchtbaer in Koorn en Tarw. Men vind'er op verscheide plaetsen Mynen en Groeven van goet Yser, Loot, van schoone Steenen, daer de hnisen van groote Heeren en hare Graftsteden wonderlijk mede verciert worden; en onder andere selfs ook van Toetsteen, daer word veel goet glas gesmolten, en levendige Kalk gegraven, als ook menigte van Steenkolen, maer soo goet niet als die van Luyk, en sy zyn sterkker van reuk.

In Henegouwen zyn 24 besloten Steden, alle met wallen en grachten versien, als *Bergen*, de Hoofst-ad van die Provintie; een seer sterke en vaste Stad, die men seit dat rontom in 't water geset kan worden, en boven dese natuurlijke vastigheit is sy noch omringt met sterke muuren, wallen, bolwerkken, en seer wyde diepe grachten. Sy ligt vyf mylen van Enghien, en tien mylen van Brussel, aen een vlietend waterken genaemt *de Trulle*. De tweede Stad is *Valencyn*, gelegen seven mylen van Bergen, en soo veel van Ryffel, in een lustige en aengename vlakke op de Schelde, die daer dwers door loopt. Sy is mede seer sterk, dewyl men haer aen d'eene zyde meest onder water kan setten; en op d'ander zyde heeft sy sekere heuvelkens, als ook wyde en diepe grachten, met sterke bolwerkken en muuren, soo dat sy niet dan met twee legers teffens belegerd kan worden, en dat noch met groote moeiten. De andere Steden zyn *Quesnoy*, drie mylen van Valencyn; *Condét*, *Landrechies*, *Avesnes*, *Chimay*, *Marienburg*, *Philippeville*, *Beaumont*, *Maubeuge*, *Bavay*, *Binch*, *Roeles*, *Soignies*, *Braine le Conte*, *Enghien*, *Halle*, *Lessines*, *Chievre*, *Aeth*, *Sint Gelein*, *Ligne*, en *Leue*. Voorts zyn 'er meer dan 950 Dorpen, waer van vele seer schoon, aengenaem en rijk zyn, alle met toornen en klokken, met noch vele Kasteelen en Heeren huisen, onder welke men selfs vele heerlijke en schoone Vlekken telt, als *Pequescourt*, *Fontaine*, *Lalaing*, *Montigny*, *Antoin*, *Bye*, *Briseul*, *Ligne*, *Bossu*, *Barlemont*, *Verchyn*, *Glaxon*, *Trafegnye*, *Ecochinne*, *Trelon*, *Sorle*, *Barbanzon*, *Aimeries*, en meer andere.

Het Graeffschap van Henegouwen heeft veel hooge en seer waardige Staten, te weten drie Prinsdommen, van *Chimay*, van *Ligne*, en *Barbanzon*; 16 Graeffschappen, 12 Pairien of Genootschappen, 22 Baronniën of Baenderheerlijkheden, 26 Abdien, een Maerschalk, en Seneschael, een Opper-houtvester, een Kamerling, en andere bedieningen van de Graef, welke Ampten erfelijk zyn in de geslachten van dese Provintie: soo dat dit Land meerder als andere Landen met Edeldom vervult is.

Het Bisdom van *Camerik* daer aen gelegen, is een vry en eigen

Beschryving van Nederland,

eigen Land op syn selven, waer van de Bisschop ook een souverain weerd's Prins is, onder geen andere Heeren staende; het heeft een kostelijk land, van wette, welige, vruchtbare grond, met verscheide bosschen beplant. De Hooft-stad daer in is *Camerik*, by haer *Cambray* genoemt, een wel bebouwde volk-rijcke, en koophandelende Stad, gelegen op de Schelde, hebbende goede wallen en grachten, met een sterk Kasteel. Ontrent een myl van daer ligt het Stedeken *Crevecoeur* by de selfde Rivier, dat mede seer bequaem en lustig is, met goede bolwerkken en grachten versien. Aen d'andere zyde van dit land is noch een sterke plaets, *Chasteau en Cambresis* geheeten, gelegen op een Rivierken de *Selles*, dat een myl boven Valencyn in de Schelde valt. Men vind hier allefins ook vele schoone Dorpen, met rijke Abdien, en kostelijke Heeren-huizen, dewyl dit Bisdom mede seer veel en hoogen Edeldom onder sich heeft.

Fol. 5

N A M E N.

Gelegent-
heit en
aert des
Lands.

Het Graeffschap *Namen* is besloten tusschen Brabant, Henegouwen, en het Land van Luyck; heeft een kleine Heerlijkheit, die bergachtig is, maer vol allerlei lustigheid en gerief; de lucht is daer gesont en gematigt; door het land loopen vele water-vloeden, en beeken, onder andere de vermaerde *Mase* en de *Sambre*, die niet alleen seer bequaem zyn, om allerhande goederen daer uit en in te voeren, maer ook veelderlei goede Visschen geven, die sich daer in de groeven, vanden en klippen onthouden; daer zyn ook vele bosschen vol van alderhande Wildvangst, onder welke voornamelijk uitmunt dat van *Marlaigne*; het land is in de laegten uitnemende vruchtbaer van Tarw en Granen; de bergen die hier vele zyn, staen met seer schoone en voordeelige boomen bewassen, en die worden met vele aengenaem springende Fontein-aderen besproeit; gelijk die ook van binnen doorwallen zyn met Mynen van Yser en Loot; en men heeft daer vele kuilen of groeven van alderlei schoone en harde steenen om te bouwen, als met namen *seker* cietlijke swarte Marmers-teenen, en andere die rood zyn, en met wit gemengt, seer na den Jaspis trekkende; men vind daer ook die van verw tusschen graeuw en blaeuw zyn, mede met wit doorspekt, en dan noch overvloedig veel slechte, bequaem om kalk van te branden; men heeft daer ook Mynen van steen-kolen gevonden. In 't Land van Namen word veel goede Salpeter gemaekt; soo dat de Inwoonders met alle dese Vruchten, Mynen, en geduurige Bergwerkken sich seer wel kunnen geneeren.

Steden.

Men telt in 't Graeffschap van Namen behalven de Hooft-stad, drie besloten Steden, namelijk *Bouines*, *Charleroy*, en *Walcourt*: en daer benevens 182 Dorpen, en vele rijke Abdien.

Hoofst-
stad.

De Stad *Namen*, die aen het Graeffschap den naem heeft gegeven, licht tusschen twee Bergen op de slinker zyde van de *Maes*, met welke vloet de *Sambre*, een schoone Rivier, die mede door de Stad vliet, hare wateren aen den uitgank des selfs vermengt; de Stad is seer goet en schoon, hebbende aen d'over-zyde van de *Sambre* een groot en sterk Kasteel, op een berg gelegen, met diepe breede grachten, sware bolwerkken, en een groot Hoorn-werk. *Bouines* ligt op de slinker zyde van de *Maes*, vier mylen van Namen, een kleine maer oude Stad, eertyts wel betimmerd en bewoont, maer door oorlogen dikwils verwoest en bedorven geworden. *Charleroy* is ook een kleine, maer wonderlijke sterke Stad, gelegen drie mylen van Marienburg en ontrent seven van Namen, op een berg aen de slinker kant van de *Sambre*. Seven mylen van Namen ligt noch een sterk en fraey stedeken *Walcourt*, met een vruchtbare en lustige landouwe omringt. Niet verre van *Bouines*, over de *Maes*, op den berg *Poluache* worden noch gesien de overblyffelen van de oude Stad *Chevremont* of *Geitenberg*, die door de inlandsche oorlogen van de Luyckenaers verwoest is.

Ontrent drie mylen van Namen, en twee mylen van Huy, een Stad onder het Bisdom van Luyck staet het Dorp *Auden*, daer een oude Proofdie is van edele Canonikessen, over meer dan 900 jaren gesticht. Op de *Maes*, na *Bouines* toe, is gelegen *Dave*, een fraey Dorp met een sterk Kasteel, en groote heerlijkheit, den naem van een Burggraeffschap dragende. En onder de Dorpen van Namen, zyn noch meer andere plaetsen waerdig genoemt te wor-

den, soo om hare grootheit, als lustigheid, en schoonheit; gelijk het Dorp van *Floren*, vier mylen van Namen, *Vasie* niet meer dan drie, en *Sanfon* twee.

Fol. 6

LUTZENBURG.

Het Hertogdom van *Lutzenburg* ontleent synen naem van de Hooft-stad synes Lands, en het heeft tot syne grensen in 't Noorden het Bisdom van Luyck en Graeffschap van Namen; in 't Zuiden het Hertogdom Lotheringen; in 't Oosten de Rivier de *Moefel* met het Aerts-bisdom van Trier, en in 't Westen ten deele die selfde *Moefel*, ten deele het bosch van *Ardennen*. Het is een seer bergachtig land, en vol bosschen, begrypende in sich wel het meeste deel van dat bosch van *Ardennen*, waer door ook het gantsche Hertogdom in tweeen word verdeelt; het een deel heet *Famime*, en is vruchtbaer van Koorn en alderlei leeftocht, hebbende noch eenige Mynen, en verscheide slag van levendige steen, ook gevende soo wat Wynen: het ander noemt men *Ardenne*, dat eer onvruchtbaer geseit mag worden dan anders, niet gevende dan een weinig Rogge, met wat Erten, Boonen, en diergelijke; doch dese onvruchtbaerheit heeft de Natuur willen vergelden met een groote overvloedigheid van velerhande Wildt, dat misschien in Nederland syns gelijk in goetheit niet heeft, als met namen, Herten, Hinden, Deynen of wildsciten, Hasen, en Konynen; en van verscheide gevogelte, dat men in andere landen qualijk vind; onder andere zyn'er sekere Vogelkens, by haer *Caurettes* genoemt, byna de Quackelen gelijk, maer gespikkelt van veeren, root van oogen en voeten, wit van vleesch, en soo goet van smack als men sou kunnen wenschen.

Grensen.

Lands
aert.

Wildt.

Door dit Hertogdom stroomen verscheide Rivieren, waer van de *Moefel* verre de voornaemste is, die naer een lange loop van vele mylen weegs, eindelijk hare wateren by *Cobelents*, een Stad in 't Aerts-bisdom van Trier, met den *Rhyn* vermengt.

Rivieren.

Dit Land begrypt ontrent 70 mylen in 't ronde, en heeft twintig bemuurde Steden, namelijk *Lutzenburg*, dat de Hooft-stad is, *Arlon*, *Rodemacheren*, *Theonville*, *Gravenmacheren*, *Koningsmacheren*, *Dierich*, *Vireton*, *Echternach*, *Vianden*, *Bastonnac*, *Mommedy*, *Nieu-kasteel*, *Darvilliers*, *Marveil*, *Koch in Ardenne*, *Durby*, *St. Vyt*, *Marche*, en *Salme*. Daer zyn behalven dese noch verscheide andere goede plaetsen, die eertyts Steden geweest zyn, maer namaels door de Fransche oorlogen, of by verdrag hare Muuren verloren hebben, als met namen *Trois*, *Chiny*, en *la Ferté*. Ook zyn'er veel goede Sloten gelijk kleine Stedekens, als dat van *Sint Ian*, liggende twee mylen van *Lutzenburg*, en dat van *Manderscheit*, ontrent acht, beide den tytel van Graeffschappen voerende. En dan telt men daer noch 1169 Dorpen, waer onder vele seer schoon en groot zyn, als *Rochette*, *Avio*, *Sint Hubert*, en meer andere.

Uitbrei-
ding en
Steden.

Dorpen.

In dit Hertogdom zyn seven Graeffschappen, van welke twee, *Vianden*, en *St. Vyt* den Prins van Oraenjen toekomen. Daer in zyn ook verscheide Baronnen, en seer veel andere Heerlijkheden: soo dat'er geen landschap in alle de Nederlanden is, dat na syne grootte soo veel Edeldoms uitlevert als dat van *Lutzenburg*.

Edeldom.

Lutzenburg is een wel-gelegen, groote, sterke, en redelijk schoon betimmerde Stad, hoewel dat door de langduurige Fransche oorlogen vele huizen vervallen zyn, welke de Inwoonders door armoede niet hebben kunnen weder opbouwen, maer teffens moeten verlaten.

Hoofst-
stad.

Arlon is gelegen op de kruin van een berg, vier mylen van *Lutzenburg* en ses van *Mommedy*, placht een goede Stad te wesen, maer is door de oorlogen ook seer vervallen.

Arlon.

Rodemacheren licht drie mylen van *Lutzenburg*, een goet klein Stedeken, met een sterk Kasteel.

Rodema-
cheren.

Theonville, is seer bequamelijk gelegen aen de slinker hand van de *Moefel*, vier mylen van *Lutzenburg*, en soo veel van *Metz* in Lotheringen; heeft een schoone Brug over de Rivier, is een goede, sterke, en wel versorgde Stad.

Theon-
ville.

Mommedy ligt op een hoogen berg, onder aen welchen de water-vloet *Chiers* loopt, en is een goede en sterke Stad.

Momme-
dy.

St. Vyt is een klein, maer seer schoon en lustig Stedeken. Andere liggen veel slecht vervallen; en daerom willen wy dese beschryving hier eindigen.

St. Vyt.

Fol. 17

LIMBURG.

De hoofst-
stad Lim-
burg.

HEt Hertogdom *Limburg* heeft den naem na syne Hooft-stad, soodanig genoemd, die gelegen is op een lustigen, hoogen, en steenachtigen berg, soo datse van natuuren seer sterk, en boven dien met sterkke Muuren, Torens, als ook een sterk Slot (en wat tegen den aenloop van vyanden kan dienen) wel versorgt is. De Torens, Muuren en Bolwerkken, zyn alle van gehouwen steen gebouwt, die daer in het land word gegraven: en dewyl sy op een steenachtigen berg ligt, kan men met schieten die weinig beschadigen, en met ondergraven geen hinder doen. Aen de voet des bergs, waer op de Stad is gebout, vloeit de Rivier *Wesa*, die seer visch-rijk is, tot groot voordeel der Inwoonderen. Dit land heeft een seer gelukkigen Akker, alles overvloedig voortbrengende wat tot des menschen leven van nooden is, behalven den Wyn, door dien de druiven tot geen genoegsame rypheit kunnen komen; het heeft verscheide schoone Boffchen, en goede vette weiden voor het Vee, waerom daer seer ongemeen groote Kafen van lieffelijke smaek gemaekt worden, die in andere plaetsen seer geacht zyn: daer vallen ook seer vele goede kruiden, soo wel voor de leeftocht, als voor de Medicynen. Sy hebben grove schoone Tarw, en garst, waer van sy, om't gebrek des wys, seer kostelijk bier brouwen. Dit land heeft ook veel Mynen, daer Yfer, Lood, en Calamynsteen uit gegraven word; ook word daer uit het Aerdriek menigte van steen-kolen gehaelt, die de Inwoonders tot brand gebruiken; behalven dit word noch uit de grond veelderlei slag van steen gehouwen, die van Namen niet seer ongelijk, van swarte, witte, bonte, en van verscheide verwen gespikkelt, gelijk Marmer, of Jaspis, seer bequaem om schoone colommen, heerlijke Graf-stenen, en andere Vorstelijke Gebouwen te maken.

Lands-
aert.

Dorpen.

Behalven menigte Dorpen vol huisen en Inwoonderen, zyn daer twee seer schoon bebouwde Vlekken, die men Steden sou noemen, *Upen* en *Hervien*, die beide seer rijke Kooplieden hebben, die met hare waren, voornamelijk Lakenen, en Spykkeren tweemaal des jaers met groote voordeelen op de Frankfortsche Missen trekken. Ontrent twee mylen van de Stad *Limburg*, ligt op een berg een sterkke Schans, *het Fort Calmine* geheeten. Niet wyd van de Stad *Aken*, een Keiserlijke Vry-stad aen dese Provincie in't land van Gulik gelegen, is een klein maer soet Stedeken *Hertzogen raiid*, dat een seer oud Kasteel heeft.

Valken-
burg.

In het Hertogdom *Limburg* liggen noch twee Graeffschappen die yder hare Steden hebben, van welke het grootste en voornaemste is *Valkenburg*, van een groote en breede heerfschappie, hebbende een redelijk fracy Stedeken, met een sterk Kasteel; het ligt ontrent drie mylen van *Aken*, en twee mylen van *Maestricht*. De Hertogen van *Brabant* hebben dat *Reinier* van *Valkenburg*, een moejelijk en onrustig man, ontnomen, en naderhand altyt onder haer behouden.

Dalem.

Dalem, anders een seer klein Stedeken, heeft een seer sterk Kasteel, ten naesten by even wyd van *Luyck* en van *Maestricht*, als ontrent twee mylen; het heeft den Tytel van een Graeffschap, met het gebied op eenige Overmaesche Dorpen en Landen; Hertog *Henrik* de tweede, van *Brabant*, heeft dat onder syne heerschappie gebragt.

Carpen.

Onder de selve Landen word mede gerekent het groot Dorp of Vlek van *Carpen*, liggende tusschen het Hertogdom van *Gulik* en het Aerts-bisdom van *Keulen*; dese plaets is soo groot als een redelijk Stedeken, hebbende een Kanonikale Kerk, en een vrye Jaer-merkt, vermaert door den grooten toevoer van allerlei Koopmans waren, en toeloop van Volk; daer en boven is'er een sterk Kasteel, dat syn eigen Gouverneur heeft, en altyt met garnisoenen beset is.

Fol. 18

BRABAND EN LUYCK.

Grensen.

HEt Hertogdom *Brabant*, zynde het voornaemste van alle de 17 Provincien, word huidensdaegs in het Noorden door de *Maes* gescheiden van *Gelderland* en *Holland*; in het Zuiden paelt het aen *Henegouwen*, *Namen*, en het Bisdom van *Luyck*; in het Oosten kooft wederom de *Maes*, en scheid dat van een ander quartier van *Gelderland*; en in't Westen is het ten deele bepaelt met

de *Schelde*, die het affondett van *Vlaenderen* en *Zeeënd*, en ten deele met het Graeffschap van *Aelst*. *Brabant* heeft in de lengte van *Gembloers* tot by *Geertruidenberg*, 't welk is van 't Zuiden na't Noorden, twee-en-twintig mylen; en van *Helmont* tot *Bergen op Zoom*, daer het op syn breedste is, ontrent twintig mylen. In synen omme-loop begrypt het tachtig mylen, weinig meer ofte min. De lucht is doorgaens daer soo gefond en wel-gematigt, dat, wanneer meermaels de *Pest* in de nabuurige Landen gewoed heeft, *Brabant* daer van is vry geweest. Het aerdriek is 'er plat en meest sonder bergen, ook meerendeel vruchtbaer, behalven in de *Kempen*, welk deel van natuuren onvruchtbaer is, en niet draegt dan heye: maer den arbeid en neerfligheit der Inwoonderen heeft de natuur ten deele overwonnen, en het land door de menigte der beesten die sy daer op voeden goet en vruchtbaer gemaekt. In *Brabant* zyn redelijk veel staende wateren, of *Meeren*, *Beken*, en *Rivieren*, waer door het bevochtigt word. De voornaemste die daer om en door loopen zyn de *Maes*, de *Schelde*, de *Demer*, de *Nethe*, de *Dyle*, de *Geete*, andere. *Boffchen* zyn daer ook niet gebrek, onder welke voornamelijk uitmunten dat van *Sonien*, *Zaventerloo*, *Grooten-hout*, *Grooten-heist*, en *Meerdale*. Men telt daer, behalven *Antwerpen*, dat een van de vier Hooft-steden des Lands is, maer nochtans by ons sal beschreven worden onder het *Markgraeffschap* des Heiligen Rijks, 25 bemuurde Steden, te weten *Lewven*, *Brussel*, en 's *Hertogenbosch*, dat de andere drie Hooft-steden zyn; *Thienen*, *Leeuwe*, en *Nivelle*, die men de kleine Hooft-steden noemt: en voorts *Aerschot*, een Hertogdom, *Bergen op Zoom*, *Megen*, *Breda*, *Diest*, *Maestricht*, *Steenbergen*, *Liere*, *Vilvoorden*, *Gembloers*, *Iudoigne*, *Hannuyt*, *Landen*, *Halen*, *Sichen*, *Heerentals*, *Eyndhoven*, *Helmont*, en *Grave*. Daer en boven zyn'er noch achtien plaetsen, die wel niet bemuurt zyn, maer nochtans gelijke Voor-rechten met de besloten Steden genieten, en gemeenelijk *Vryheden* genoemd worden; dese zyn *Oosterwijk*, *Oorschot*, *Turnhout*, *Hoogstrate*, een Graeffschap, *Duffel*, *Waelhem*, *Merchten*, *Asche*, *Vueren*, *Duisburg*, *Over-ische*, *Hulpe*, *Waveren*, *Breine*, *Aleud*, *Gennep*, *Geele*, *Arendonk*, en *Dormale*. Dorpen met klok-torens en Prochkerken zyn'er ontrent seven hondert, daer onder eenige seer vermaert en groot, als met namen *Sint Odenroye*, *Boxtel*, *Rosendale*, *Grimbergen*, *Garsbeke*, en meer andere. In *Brabant* is ook begrepen de Heerlijkheit van *Ravestein*, met een goet klein Stedeken, liggende aen de slinker zyde van de *Maes*, tusschen *Grave* en *Megen*, van een goet Kasteel bewaert, doch de muuren zyn heel vervallen; het kooft de nakomelingen toe des Hertogs van *Kleef*, maer word te leen gehouden van den Hertog van *Brabant*. Het voorschreven *Markgraeffschap* des Heiligen Rijks is mede in *Brabant* besloten; doch om dat evenwel de Vorst daer een bysonderen Tytel van voert, sal daer een bysondere Kaert en beschryving van wesen.

Uitbrei-
ding.

Lucht.

Grond.

Wateren.

Boffchen.

Steden.

Vryheden.

Dorpen.

Lewven.

Bru.

Onder de *Brabandsche* Steden is *Lewven* verre de oudste; en sy is gelegen in een schoone en vruchtbare Landouwe, hebbende soo soeten en wel gematigden lucht, dat zelfs de *Wyn* daer binnen en rontom is wassende. Sy word met het Rivierken de *Dyle* bewatert, ontrent twee *Nederlandsche* mylen hebbende in hare rondte; vele lustige *Beemden*, schoone *Wyngaerden*, en *Hoven* liggen daer in, als ook verscheide heuvelkens, met levendige wateren; waerom dese Stad tot een woonplaets voor de *Godinnen* der *Geleertheit* verkoren is, gelijk in 't jaer 1426 daer een *Hooge School* in alle goede wetenschappen is opgerecht. Eertyts heeft die een Graeffschap geweest, het meeste deel van *Brabant* beheerschende.

De Stad *Brussel* ligt ten deele op en aen het *Gebergte*, ten deele in een dal of *Valleie*, en is in der waerheit een waerdige woonplaets voor een groot Vorst, liggende aen twee zyden in een seer vruchtbare Landouwe op een heuvelte, dat sich nu wat hooger, dan wat laeger een goet stuk is uitstreckende langs de schoonste *beemden* of *weiden* die men met oogen sou mogen sien. Niet boven een quartier myls daer af is het groot *Bosch* van *Sonien*, waer uit sy overvloedig van hout word versien. Sy heeft vele schoone *Fonteynen*, en boven al seer gefonde en wel gematigde lucht. Het Rivierken de *Senne* vloeit tot verscheide plaetsen door de Stad. Men heeft daer die met groote kosten moeiten gegraven *Vaert*, spruitende uit de *Senne*, en vyf mylen weegs gelooopen hebbende, valt sy in de *Rupel*, een Rivier die sich met de *Schelde* vermengt, soo dat de *Schepen* kunnen varen van *Brussel* af tot in de opene *Zee*.

Beschryving van Nederland,

Hertogenbosch.

De Stad's *Hertogenbosch*, een wyd en groot gebied hebbende, ligt aen een klein Rivierken *Deese*, ontrent twee mylen van de Maes, en twaelf van Antwerpen. Het is een groote, schoone, wel bevolkte, rijkke, sterkke door natuur en konst, en als een onverwinbare Stad, van wegen hare seer vaste beschanffingen en omliggende Moerassen; sy behoort tegenwoordig onder den Staet van het Vrye Vereenigde Nederland.

Mindere Steden.

Wy sullen noch kortelyk eenige mindere Steden van Brabant overloopen, onder welke de eerste is die van *Thienen*, liggende aen het Rivierken *Geete*, drie mylen van Leuven, en soo veel van Sint Truyen in 't Land van Luyck. Eertyts is het een groote Stad geweest, maer nu seer vervallen. *Leeuwe* ligt op de water-beek *Geef*, ontrent twee mylen van Thienen, en een van Sint Truyen. Men brouwt daer seker bier, dat in kracht en goetheit vele kleine wyntjes te bovengaet. *Nivelle*, vyf mylen van Brussel gelegen, is een redelyk sterkke schoone plaets, in een vruchtbare en overvloedige landouwe. Daer word veel fijn doek gemaakt, dat schoonder en misschien beter dan het Camerix is. *Bergen op Zoom*, een oude Baronnie, by Keiser Karel tot een Markgraeffschap gemaakt, is in het West-quartier van Brabant gelegen, seer na by de Zee, hebbende een goede haven; sy is nu een der beste en sterkste grens-steden der Vereenigde Nederlanden, altyt vol besetting te voet en te paerd. *Breda* is een goede en lustige Stad, hebbende een schoon en sterk Kasteel; hare sware Wallen, Bolwerkken, en wyde diepe Grachten, maken haer mede een van de sterkste Grensen der Vrye Vereenigde Landen; hare Baronnie is seer wyd strekkende, dewyl daer onder hoort de Heerlykheit van *Steenbergen*, *Rosendael*, en *Oosterhout*. *Diest* ligt op het Rivierken de *Demer*, drie mylen van Thienen, en is een goede Stad, wiens gebied en vryheit seer verre strekt. De Baronnie van *Diest* is seer oud, en hare Baronen zyn van over vele jaren Erf-burg-Graven van Antwerpen geweest; sy koomt toe aen den Prins van Oraenjen, gelijk ook die van *Breda*. *Maestricht* is een schoone, groote, oude, en wel-gelegen Stad, die van de Maes byna ten midden word door gesneden; sy behoort onder den Staet van het Vrye Vereenigde Nederland, is soo wonderlyk versterkt, en van alles versien, dat de Konink van Vrankrijk daer gekomen, met drie sware legers van ontrent hondert-duisent mannen, die niet heeft willen aentaften, soo dat sy voor onverwinbaer gehouden mag worden. En hier mede willen wy een einde van de beschryving van Brabant maken.

Het Bisdome Luyck.

Grensen.

Lucht.

Grond.

Hoewel het Bisdome *Luyck* niet tot de seventien Nederlandische Provincien behoort, nochtans dewyl het in onse Kaert seer naeuwkeurig nevens Brabant is afgeteekent, soo hebben wy daer van een korte beschryving hier willen byvoegen. Dit Land paelt Noord-waerts en West-waerts aen Brabant; Oost-waerts eensdeels aen de Maes; eensdeels aen het Hertogdom Limburg; en in 't Zuiden aen het Hertogdom Lutzenburg, en 't Graeffschap Namen: het is lank een-en-dertig Luycksche mylen, en vyftien breed; het heeft een goede wel gematigde lucht, is seer lustig en vruchtbaer, hebbende alles in overvloed, insonderheit na 't Noorden, aldernaest aen Brabant, daer het seer rijk is van Koorn, en allerlei gewas; het draegt ook Wyn: na 't Zuiden, daer het grenst aen Lutzenburg en Vrankrijk, is 't wat onvruchtbaerder en rouwer van gebergten, ook van bosschen seer wild en vervaerlyk, daer men de voornaemste overblyffelen vind van het Ardenische Bosch; het aerdryk is van binnen begaeft met vele Mynen van Yser en Lood. In 't gebergte zyn Steenkuilen, waer uit schoone witte Marmere, en Albast van allerhande verwen gehaelt word. Daer zyn ook vele Kuilen en Mynen, seer diep onder d'aerde, waer uit met wonderlyken en gevaerlyken arbeid, tot onder de grond van de Maes die haer boven 't hooft loopt, steen-kolen gegraven worden om vyer te maken, die veel door de Nederlanden vervoert worden, bedragende de waerdie daer van jaerlijks meer als hondert-duisent ducaten. Daer en boven is dit land begaeft met allerlei vee en beesten, met bosschen vol Wildbraeds, en Vogelvanks. Het begrypt nu ter tyt in sich een groot deel van oudt *Lotheringen*, te weten, het Hertogdom van *Bouillon*, het Markgraeffschap van *Franchimont*, het Graeffschap *Hasbain*, en dat van *Los*, met noch vele Baronnieen; soo dat in dit Bisdome, behalven *Maestricht*

(waer van de helft onder 't Hertogdom Brabant staet) vier-en-twintig bemaerde Steden gevonden worden, en 1700 Dorpen met klok-torens, vele Abdien en Heerlykheden; de namen der Steden zyn dese, *Luyck*, *Bouillon*, *Franchimont*, *Steden*, *Loots*, *Borckworm*, *Tongeren*, *Hoey*, *Hasselt*, *Dinant*, *Mafeyck*, *Stochem*, *Bilsen*, *S. Truyen*, *Tuin*, *Vifet*, *Vacem*, *Beringen*, *Herck*, *Bree*, *Per*, *Hamont*, *Siney*, *Fosse*, en *Covines*.

Luyck word een seer oude Stad geoirdeelt; sy is groot en en wyd, soo dat sy ettelijke bergen en dalen in sich begrypt; daer in zyn veel schoone huisen en gebouwen; sy word besproeit van de Maes en de Legie, boven dewelke noch vele andere klare levende wateren en fonteinen door de Stad loopen, in sulken menigte, dat sommige huisen twee en drie Fonteinen hebben. Den *Dom* is daer een seer kostelijke Kerk, wiens Bisschop Prins een Heer van 't geheele Land is, en de Canoniken syne Raedsheeren. Hier zyn ook vier seer rijkke Abdien, yder hebbende een seer kostelijke Boekschat. Binnen de Stad zyn 32 Prochie-kerkken, met noch soo vele andere Kerkken, soo dat sy uitnemende heerlyk voor de Geestelykheit is.

Bouillon is een Slot, vier mylen van Ivoy, en seftien van *Bouillon*. *Luyck*, wonderlyk op de top eenes bergs gebouwt, geweest zynde de woonplaets der Hertogen van *Bouillon*.

Franchimont was voortyts een besloten Stad, en ligt nu sonder Vesting. Hier heeft de Cardinael *Erardus de Marca* een sterk Slot gebouwt; het is vier mylen van *Luyck*, en behoudt noch de waerdigheit van een Markgraeffschap.

Tongeren ligt drie mylen van *Maestricht*, en drie *Luyck*, aen het waterken *iv*, sy is de oudste van alle de *Brabandsche* Steden.

Hoey, een bequaem Stedeken, word soo genoemd van *Hoey*. een sterk-loopend rivierken, dat by dese Stad in de Maes valt, het ligt vyf mylen van *Luyck*.

Met Stedeken *Bilsen* ligt aen de *Demer*, vier mylen van *Luyck*, en buiten het selvige ligt een Dorp *Munsterbilsen*.

S. Truyen ligt drie mylen van *Tongeren*, certyts (gelijk *S. Truyen* sommige meenen) een woonplaets der *Centronen*, van welke volkeren *Julius Caesar* dikwils gewag maekt.

Een myl van *Luyck* is nu noch een Dorp *Ebure* genaemt, 't welk certyts geweest is, (na dat men meent) de Hoofstad der *Eburonen*.

Het halve deel der Stad *Maestricht*, heeft (soo *Placentius* een Graef van *Leuven*, *Porus* genaemt, aen het Bisdome van *Luyck* vereert. De andere Steden sal ik kortheits halven voorby gaen.

Dit Land is over al vol Rivieren, waer van het meeste deel in de *Maes* loopt, als *Legie*, *Utes*, *Veses*, *Ambluarus*, *Jeckel*, *Vesera*, *Ul*, *Voer*, *Ut*; de andere loopen in de *Demer*, en soo voorts in de *Schelde*, te weten, *Ratbeck*, *Stimmer*, *Hereck*, *Hess*, dat seer klare en visch-rijkke wateren zyn.

Te *Tongeren* is certyts een Fontein geweest, van welke de Geleerde noch een geschil hebben. Sommige meenen, dat die selvige noch binnen de Stad soude zyn; doch andere seggen, dat die nu buiten de Stad is, anderhalf myl van *Limburg*, by het Dorp *Spa*, in een seer vermakelyk en lustig bosch, zynde een gedeelte des bosch van *Ardenen*; Dese Fontein heeft wonderlyke krachten om te genesen, ook de alderhopelooste siekten, als teering, waterzucht, koortsen, en andere meer.

Fol. 19

Het Markgraeffschap des Heiligen Rijks, en de Heerlykheit van Mechelen.

DE geleerde *Cornelius Graphens*, in sijn leven Secretaris der Stad Antwerpen, schryft dat het Markgraeffschap des Heiligen Rijks is ingestelt van den Keiser *Justinianus*, maer andere maken dat veel ouder. *Ioannes Aventinus*, een vermaert Hoogduitsch History-schryver vertelt, dat *Uuil*, *Theodons* des Vorst van *Beyerens* broeder, overmits syne deugden bevel gekregen heeft van *Theodorijk*, eerste Konink der Frankken, over de land-streek begrepen tusschen de *Schelde*, *Maes*, den *Rhyn*, en de *Zee*, omaldaer te wederstaen de geweldige aanvallen der *Denemarkers*, die ter selfder tyt de *Zee* en het land jammerlyk af-liepen en beroofden. Dese Vorst nu wierd geheeten *Markgrave* van de *Antwerpse* Marken of *Palen*, die doen ter tyt waren de uitterste einden des *Roomse* Rijks. *Jean le Maire* bewyft mede, dat dit Markgraeffschap ingestelt is voor de tyden van *Justinianus*, en genoemd het *Markgraeffschap des Heiligen Rijks* op de *Schelde*, beginnende by-

En aengrensende Landen.

bykans in 't midden van de Stad Valencyn, en strekkende langs den selven vloed tot Antwerpen toe, en van daer voorts tot de Zee. Tot nader bescheid van welk schryven huidensdaegs binnen Valencyn noch twee dingen gesien worden; het een is de Keiserlijke Zael, haren Prooft en Ampt-lieden hebbende, die aldaer recht houden; het ander, de Vryheit, wel verre in een deel van de Stad strekkende, genaemt de Baulieu; dese is soo groot, dat ook de dootslagers van alle landen daer t'allen tyden vryelijk mogen blyven en wonen. Dese voorseide *le Maire* vertelt, dat de eerste Markgrave, die desen Staet synen kinderen erfelijk heeft achtergelaten, geweest is *Anselbertus*, een Roomsch Raedsheer, na wien *Arnout* syn Soon in het selfde bewint is gekomen. Daer en tegen schryft *Paulus Æmilius*, een vermaert History-schryver van de saken van Vrankrijk, dat dit Markgraeffschap eerst ingestelt is geworden van *Otho* de tweede, Keiser van Duitsland, die dat ontrent den jare 973 ten houwelijk gegeven heeft met de Koningin Gerberte syne Moeje, Konink Lotharis van Vrankrijks Moeder, en stonden aldoen daer onder begrepen by namen de Steden van *Nivelle*, *Leuven*, *Brussel* en *Antwerpen*. Doch hier in komen sy wel over een, dat Antwerpen de Hooft-stad is van het Markgraeffschap des Heiligen Rijks, alsoo dat al van die tyt af de edele heerlijkheit deser voortreffelijke Stad bekent en vermaert is, die wy daerom hier eerst sullen beschryven, hoewel sy by andere altyt onder Hertogdom van Brabant gerekent word, en ook de Hooft-stad is van het Graeffschap des selfden Landschaps. De voornoemde *Aventinus* en *le Maire* komen ook hier in over een, dat dit Markgraeffschap ten lesten gekomen is op *Anchises*, Pepyns des II. Vader, die de eerste Hertog van Brabant geweest is, van wien namaels de andere Hertogen afgekomen, en hem in dit edel Markgraeffschap gevolgt zyn. Gelijk dan ook noch de selve Hertogen, als Markgraven des Heiligen Rijks, t'Antwerpen bysonderlijk gehult en be-eedigt worden, soo als men kan sien uit de wederzydsche eeden by den Grootmachtigsten Konink van Spaenjen tot syner huldiging aen de Magistraten van Antwerpen, en by dese weder aen syne Majesteit gedaen.

de schoonste en onverwinnelijkste die men sou mogen sien: en dus is dese Stad een van de grootste en schoonste Steden van Nederland, en een der sterkste van gants Euroop.

Onder Antwerpen, als de Hooft-stad van het derde quartier van Brabant, gelijk wy elders geseyt hebben, behooren de Steden van *Liere* en *Heerentals* met hare Dorpen en platte landen. *Bergen op Zoom*, *Breda*, en *Steenbergen*, die mede onder dit deel van Brabant behoort hebben, staen nu onder 't gebied van de Heeren Staten Generael der Vrye Vereenigde Nederlanden.

De Heerlijkheit van Joh 19 M E C H E L E N.

Hoewel Mechelen in het midden en als in 't herte van Brabant gelegen is, soo maekt het nochtans een bysondere Heerschappye, waer van de Aertshertogen eenen bysonderen tytel gevoert hebben: doch hare Gerichsdwang strekt niet verder dan over de Stad van Mechelen en hare Vryheit, te weten, dese navolgende Dorpen en hunne gehuchten, als *Hever*, *Muysen*, *Hombeke*, *Leeft*, en *Heffene*, met de Buytenien van *Neckerspoel*, *Nieuwland*, en sommige andere met hare toebehoorten, die al te samen staen onder het Schependom der Stad Mechelen. Hier en boven gebruikt het groote en schoone Dorp van *Heyft*, gelegen op eenen hoogen heuvel twee mylen van Mechelen, met de onderhoorige seven Gehuchten, die t'samen een goede Heerlijkheit maken, mede de *Cosmimen* der selfder Stad, en is begrepen binnen de palen van hare jurisdictie, soo dat van hare Vonnissen aen die van Mechelen geappelleert worden mag: gelijk die van *Heyft* ook met de Stad contribueren in alle hunne beden, behalven alleenig dat sy geen Acsys betalen. Het overige des Lands van Mechelen heeft met de Stad niet gemeens, maer word van Brabant gehouden, en van bysondere Ampt-lieden bedient. Daer en tegen zyn er vyf Dorpen in Brabant gelegen, waer van twee, namelijk *Doorne* by Antwerpen, en *Haegt*, beide by hooft-advys en by appel voor Schepenen van Mechelen komen: wel verstaende dat sy keere hebben hare Appellen te verheffen voor de voornoemde Schepenen, of in de Cancellerie van Brabant. Alles achtervolgend seker *Concordat* tusschen die van Brabant, en de Stad van Mechelen gemackt, op den 8 November 1533.

De Stad Mechelen, is een van de oudste en voornaemste Steden der Nederlanden, wonderlijk wel gelegen van wegen des lichts en alle andere menschelijke gerieflijkheden, even in 't herte van Brabant, tusschen Leuven, Brussel, en Antwerpen, welke drie Steden byna even verre, namelijk vier Brabantsche mylen, van haer zyn afgescheiden. De watervloet *Dyle*, van haer selven redelijk groot zynde, en door de Zee-vloet, die men tot een myl boven Mechelen gewaer word, vermeerderende, loopt midden daer door, en verdeelt sich voort in vele armen of vlieten, die met een groot getal bruggen overlegt zyn, binnen de Stad verscheide Eilandekens makende, met vele schoone gebouwen van huisen en kercken betimmert. Mechelen is in seven Prochien verdeelt, elk hebbende een heerlijke wel-gebouwde Kerk, onder welke de Hooft-kerk van een uitnemend schoon Gestichte is. Daer zyn ook vele Kloosters en Conventen, bykans van alle Ordens, onder welke plagt uit te munten dat van de Minnebroers, gehouden voor het grootste, schoonste, en volmackste (soo veel die Orden aengae) van alle de Nederlanden. Binnen Mechelen zyn mede vele heerlijke Paleisen, en bysondere huisingen met schoone en lustige hoven, en met namen het huis van *Pitzenborg*, een woning van de Edele Heeren des Duitschen Ordens, die groote jaerlijksche inkomsten hebben; hier word veel Geschut gegoten, en dat soo konstig als wel ergens ter weerd: en in dese Stad bewaert men alle het grof Geschut en andere amunitie van oorloog des Princen, in een seer groot en ruim Wapenhuis, ten dien einde gemackt. Te Mechelen is ingestelt den Grooten Vorstelijken Raed van de Nederlanden, waer in het uitterste Vonnis gewesen word, sonder vorder Appel; en voor desen Raed komen ook ter cerster instantie de saken van de Ridderen des Gulden Vlies. Hier en boven genieten sy groote Voor-rechten en Vryheden, die sy door hare diensten van de Vorsten gunstiglijk verkregen hebben. Waer mede wy de beschryving van Nederland sullen eindigen.

Steden.

Onder-
korige
Dorpen.

Antwer-
pens be-
schry-
ving.

Beschry-
ving der
Stad Me-
chelen.

De groote en heerlijke Stad *Antwerpen*, is gelegen in een groot effen veld. ter rechter zyde van de Schelde na 't Westen, alwaer de selfde Rivier het Graeffschap Vlaenderen van het Hertogdom Brabant scheid, en dat met soo breeden en diepen water, dat'er allerlei groote Schepen uit der Zee vryelijk daer tot aen de Kaey kunnen aenkomen. Antwerpen licht van Mechelen bykans Zuid-westwaerts vier mylen, van Leuven Zuid-oostwaert, en van Brussel Zuid-waerts ontrent acht, van Gent tien, van Bergen op Zoom ses, en van de mond der Zee volgens de Rivier ontrent seventien, maer over land wel vier mylen min. Sy heeft de forme van een halve maen, of wel van een gespannen boog, nemende den oever van de Rivier voor de pefe; hare Muuren zyn seer sterk en heerlijk gebouwt, van witten gehouwen steen, uitnemende hoog en dik, met seer breede, en naer advenant hooge aerde Wallen gesterkt; daer aen zyn tien groote en treffelijke bolwerkken, met seven heerlijke Poorten. De Stad van binnen is kostelijk gebouwt, sy heeft vele groote, meest seer wyde, en rechte Straten, aen alle zyden beset met uitnemende Gebouwen. Men telt daer in twee-en-veertig soo Kercken, Kloosters, Gasthuisen, als andere Godtshuizen, welker aller Hooft-kerk is Onser Lieve Vrouwen Kerk; een groot en seer kostelijk gebouw, verciert met eenen heerlijken Toren van gehouwen steenen, wel 420 voeten hoog, voorsien met onder groote en kleine over de dertig schoone klokken. De Kerk der Jesuiten aldaer, bedwelmt alle aenschouwers met hare onbegrypelijke schoonheit en kostelijkheid. Het Stadhuis is mede daer uitnemende schoon en kostelijk. De Beurs is een seer treffelijk en heerlijk stuk werks. Binnen Antwerpen heeft men twee-en-twintig ruime plaetsen of Merkten, waer van de grootste is, de Heeren plaets, voor het Stadhuis. De Borgers en Inwoonders van Antwerpen, ten tyde van hare voorspoed, geneerden sich gemeenelyk met koopmanschappen, soo dat'er onder de selve vele treffelijke, rijke, en machtige Kooplieden waren, sommige van twee, drie, vier hondert duisent kroonen en meer, voor haer hooft. De Hertog van Albain dese Nederlanden gekomen, heeft aen de Zuid-zyde van de Stad een Kasteel doen leggen, een sterkte, overmits de bequame gelegenheit van de Riviere, en andere hare eigenschappen, gehouden voor een van

Beschryving van Nederland,

Fol. 20

WESTPHALEN,
en Aengrenzende Landen.

*Westphalen
koe
genomen.* DE naem van *Westphalen* word drievoudig verstaen. Eerst voor geheel het Land, dat de Weser ten Oosten heeft, de Hessische Gebergten ten Zuiden, den Rhyn ten Westen, en de Vriessche Moerassen ten Noorden. En in dit verstand word den Sevenden Rijks-kreits, den Westphaelschen genoemd, die uit drie ordens bestaet, I. der Geestelijken, II. der Vorsten, III. der Vrye Steden. In de eerste-zyn de Bisschoppen van Paderborn, Luyck, Utrecht, Munster, Camerik, Osenbrug, Ferden, Minden, Abten, van Werden, Stablo, S. Cornelis-munster, Echter-nach, Corbey, Herford. Een Abdisse, van Essen. In de orden der weereldsche Vorsten zyn, de Hertog van Kleef, en Graef vander Mark, de Hertog van Gulik en Berg, de Markgraef van Baden, de Graef van Emden of Oost-vrieland, de Graef van Sein, Dillenburg, de Graef van Fernenberg, de Graef van Mandercheid, de Heer van Bronckhorst, de Graven van Steinfort, Benthem, Tecklenburg, Lingen, Dortmund, Oldenburg, de Heer van Bidburg, de Graven van Hoya, Diepholt, Schauwenberg, de Heeren van Spiegelberg, en Vanenberg, de Graven Arenberg, Dierenberg, Lippe, en de Heer in Somer-ausz. De vrye Steden zyn Keulen, Aken, Wesel, Markdummen, Kamerik, Tremonien, Sufas, Doeshurg, Hervord, Brakel, Wallburg, Lemgow en Werden.

Ten tweeden, word Westphalen genomen, voor het binnenste deel van dit eerste, gelijk daer zyn de Bisdommen van Munster, met Paderborn, en Osnabrug, benevens hare nabuuren, welke Inwoonderen huidensdaegs gemeenlijk Westphalingen genoemd worden, welken naem die van Berg en over-rhynsche Kleeffchen niet willen hooren.

Ten derden, word het genomen voor een bysonder Hertogdom, waer van men in de Kaert kan sien; die wy hier kortelyk sullen overloopen. soo wyt, als wy daer de Landen gereekent vinden.

Munster. Het Bisdome van *Munster* heeft een seer groot gebied, waer de Rivier de Eems niet verre van de Hooft-stad te midden door loopt; daer in zyn de Steden, *Koesfeld*, een goede sterkte op de Rivier de *Berkel* gelegen. *Abus, Over-sen, Stadlon, Borken, Bockholt*, beide liggende op de *Aa*. Hier ontrent paelt het aen Kleef, Zutphen, Over-Yffel; en

Benthem. het omvat daer het Graeffschap van *Benthem*, waer in zyn de Stedekens *Benthem*, met een heerlijk Kasteel versien, *Nienhuis, Northorn, en Schuttorp*, en het Graeffchrp *Steinfurt*, waer in is het Stedeken en Slot *Borchsteinfort*. Daer

Lingen. nevens volgt het Graeffschap *Lingen* van de Eems bevochtigt, die daer noch verscheide Rivierkens in sich ontfangt; hier in ligt ook het Stedeken *Bevergern*. Ten Noorden en

Osnabrug Oosten aen dit Graeffschap heeft men het Stift *Osnabrug*, met de Steden *Osenbrugge* op de Rivier de *Hase, Iborg, Melle, Hunteborg* aen de *Dummer Zee, Voorden, Quakenbrugge*, en *Forstenouwe*. Daer aen ten Noorden paelt het land van *Penborg* en *Hummeling*, hebbende een schrale weyde, en vele moerassen, waer in liggen de Stedekens, *Haselunen, Mep-pen*, beide op de Rivier de *Haze*, en het laeste daer die haer water met de Eems kooft vermengen; in dit land zyn noch de Stedekens *Friesoite* en *Kloppenburg*. Daer aen

Emden. grenst het Graeffschap *Emden*, of van Oost-Vrieland, waer langs de Rivier de Eems syne stroomen in de Noord-zee kooft storten tusschen de Eilandekens aen de *Watten Rottum, Borkum, en Just*. De Hooft-stad van dit Graeffschap is de Stad *Emden*, wel bebouwt en bewoont, seer bequaem gelegen, daer goede koophandel gedreven word, Sy is aen de Staten van Nederland verpand, die daer hare besetting in hebben. De Graef hier van houd gemeenelyk sijn Hof binnen *Aurik*, een bequaem land-stedeken met een schoon Kasteel. Daer in zyn noch de Steden *Essens*, waer geld word gemunt, *Leer* en *Witmundt*. Hier aen is noch vast het Graeffschap van *Iever*, behoorende aen de Graven van *Oldenburg*, wiens Graeffschap ten Oosten aen Emden vast is, en aen d'ander zyde van de *Weser* bepaelt word; behalven de Hooft-stad ligt in het selve noch het Stedeken *Delmenhorst*.

Bremen. Een weinig boven *Delmenhorst* ligt de Stad *Bremen* aen de rechter zyde van de *Weser*, een seer groote, schoone,

volkrijcke en machtige Stad, zynde een vrye Rijksstad. Het Stift of nu Hertogdom staet tegenwoordig onder den Konink van Sweden; daer in zyn noch de Steden *Stotel, Bremerfurde, en Boxtehude*, liggende ter rechter zyde ontrent de Elve, een weinig beneden *Hamburg*, een seer groote kostelijke en overvloedig koophandelende Stad aen de Elve, *Holstein* en *Stormaren* in 't Noorden tot nabuuren kennende. *Hamburg*

Wat hooger langs de Elve licht het Vorstendom *Lunen-burg*, syn Hooft-stad hebbende van den selfden naem, ses mylen van *Hamburg*, twaelf van *Bremen*, tien van *Lubeck*, en vyftien van *Brunswyk*; het is een boschachtig land, door verscheide Rivieren bewatert. Daer aen ligt het Bisdome *Ferden*, met syne Hooft-stad aen de Rivier de *Alre*, en eenige mindere Stedekens, als *Langeveel, Niderkoden-burg, en Ramsola*. *Lunen-burg, Ferden.*

Over de *Weser* licht voorts weder het Graeffschap *Hoya*, met syne Stedekens, *Hoye, Barenborg, Tedinckhusen, Whye, Nyenburg, Therwolpe, Steigerberg*; en daer in is besloten de vrye Heerlijkheit *Freundenberg*. Daer op volgt het Graeffschap *Diepholt*, welkers Stad gelegen is ontrent de *Dummer Zee*, aen de Rivier de *Hunte*: en wat laeger aen de selve Rivier ligt de Heerlijkheit van *Wildeshusen*, met haer Stedeken. *Hoya, Diepholt.*

Aen de selfde *Dummer Zee* paelt het Stift *Minden*, wiens Hooft-stad aen de slinker zyde van de *Weser* gelegen is; daer word uitnemend goet bier gebrouwen dat veel te oosten van het selvige is het Graeffschap *Schauwenberg*, waer in de Stad *Hammelen* ligt, van welkers kinderen wonder vertelt word. *Minden, Schau-wenberg.*

Naest daer aen is de Heerlijkheit *Spiegelberg*. Aen de Rivier de *Rume* liggen hier de Steden *Groenow, Pattenhusen, Hannover, Reckling, Neustat*, en daer ontrent noch *Engesen*. Daer boven is het Bisdome *Hildesheim* met syne Steden *Hildesheim, Saxstede, Bockelheim, Budelborg, Abfelde*. Hier op vervolgt het Hertogdom *Grubenhagen*, niet seer wyd van uitbreiding. Het Graeffschap *Plesse*, klein van begryp. *Hildes-beim, Gruben-hagen.*

Daer op heeft men het Graeffschap *Eischfeldt*, palende aen het Vorstendom *Dieringen*. De Steden daer in zyn *Duderstad, Bredeworms, Helberstad, Seedorff*. Hier aen grensen de Landen der Vorsten van *Hessen*, daer het Graeffschap van *Waldeck* naest aen gelegen is, wiens Steden zyn *Waldeck, Mimborg, Landaw, Kuden, en Korbach*. Ten Noorden van *Waldeck* heeft men het Bisdome van *Paderborn*, hebbende vele Steden, als *Paderborn, Nienhus, Lippsprink, Driborg, Niem, Vorden, Bakel, Borcholte, Harstalle, Borrentrik, Peckelsheim, Warborg, Dringenborg, Wevelsborg, Saltkott, en Buren*. *Dader-born.*

Noch verder ten Noorden is het Graeffschap van *Pyrmont*, met het Land van *Lemgow*, dat mede verscheide stedekens heeft. Ten westen van 't selvige is het Graeffschap van *Ravensperg*, met de Steden *Ravensperg, Bilevelt, Herwerden*, en andere. Daer aen volgen ten Zuiden twee kleine Graeffschappen, als dat van *Rietsberg*, en vander *Lippe*: als ook de Heerlijkheit van *Rheda*, liggende naest aen de Landen van *Sassenberg, en Stromberg*; ten Zuiden van welke men kooft aen het Hertogdom *Westphalen*, eigentlijk soo genoemd, dat een vruchtbare welige grond heeft, allesins van schoone rivieren en beekjes bevochtigt, vol zynde van Steden en Inwoonderen: onder welke mentelt, *Grevenstein, Bilstein, Attendorn, Hullinkbove, Neim, Nienhus, Molheim, Kaldehard, Meschede*, en vele andere. *Pyrmont, Ravens-perg.*

Ten westen van het Hertogdom *Westphalen* ligt het Graeffschap vander *Mark*, binnen in sich besluitende het klein Graeffschap *Dortmund*, met de Landen van het Stift *Essen*, en *Vest Recklinckhusen*; daer in zyn ook verscheide Steden, en de Rivier de *Roer* loopt dwerssch door het selvige, gelijk het ten Noorden van de *Lippe* bepaelt word. Ten Zuiden daer aen ligt het Hertogdom *Bergh*, sich uitstreckende langs de rechter zyde van den Rhyn, nevens het Aerts-Bisdome van *Keulen*, dat aen de slinker zyde gelegen is. Wanneer dan de Rhyn daer van afscheid, soo volgt aen de Keulse zyde het Graeffschap van *Meurs*, toebehoorende den Prins van *Oraenien*; en voorts loopt die midden door het Hertogdom *Kleef*, waer in liggen de sterke Stad *Wesel, Rees, en Emmerik*, ter rechter zyde van de Rivier, gelijk *Burik, Santen, Griet, en Kleef*, dat de Hooft-stad van 't Vorstendom is ter slinker zyde; waer na den Rhyn tot in het Hertogdom van *Gelderland* kooft, daer wy dese beschryving mede sullen eindigen. *Mark-graef-schap, Bergh, Keulen, Meurs.*

DOMINII ULTRAIECTINI TABULA AUCTORE FREDERICO DE WIT AMSTERODAMI.

Milliare Germanicum Commune 15 in uno Grada.
Cent. Gemene Duyvel. Mijl van 15 in een Grada.
Hore itineris.
Cent. vier jaeren.

tot Amsterdam by Frederick de Wit
inde Calverstraat by den Dam
en Wits Pasfaert.

Fœderatæ
BELGICÆ
TABVLA
*In multis locis emendata et in lucem
Edita à F. de Wit.*

Noord Zee

M A R E
G E R M A N I -
C U M

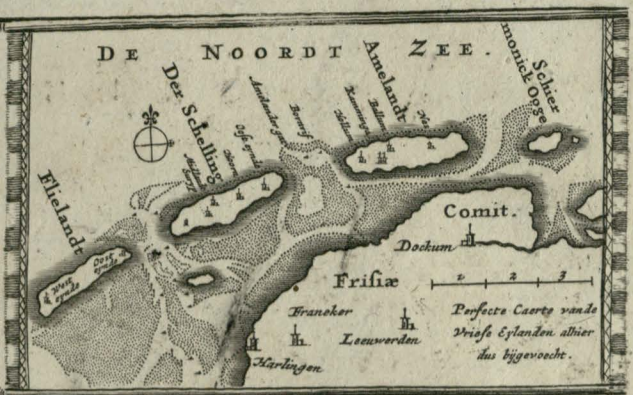
ZUYDER ZEE.

LEO Wessm
Stevens Meert
D J E N
Mayerck de
S J S
GULICK
Staten
LIMBUR
GENSIS.

Miliaria Germanica Communia
Miliaria Gallica Communia

tot Amsterdam
Frederick de Wit inde Calverstraet
inde Witte Paskaert

GeDruckte in Amsterdam
by Frederick de Wit
de Calverstraat by den
Dam inde Wite Paaske

Tabula Comitatus
FRISIAE
Auctore B: Schotano a Sterringa
in Lucem Edita
a Frederico de Wit Amstelodami.

TRANSISALANIA PROVINCIA vulgo OVER-YSSEL AUCTORE N. TEN HAVE EMENDATA A F. DE WIT.

Milare Germanicum commune
2 Digge Mylen van 13 in een Graet inhoudende juler 1000 Ryksdals Roden.
1 Ven Gaens inhoudende 1200 Ryksdals Roden.
1000 Ryksdals Roden.

Verklaringe der Teekenen.
STEDEN
Dorpen
Kloosters
Leeren huysen
Burgschappen
Schanen
Snoom Molens

Amsterdam
by Frederick de Wit in de Kalfstracet
by den Dam in de Witte Paescaert.

DUCATUS GELDRIÆ, ET COMITATUS ZUTPHANIÆ, TABULA AUCTORE F. DE WIT.

Verklaringe der
Teyckens

- Steden
- Torren
- Kastelen
- Dorpen
- Edelheeren
- Baronijghen
- Van melans
- Wier melans
- Geneerde Edelheeren

3 Gemene Duytsche Mylen van 15 in een Graede.

4 Frans. Myle ofte Ure gaens, maken de vier drie Duytsch. Myle

Gedruckt t Amsterdam by Fredrick de Wit
inde Kalverstraat by den Dam inde Witte Pasgaet

Gefchede by Abram Deur.

COMITATUS ZVTPHANIE ET FLUMINIS ISVLE NOVA DELINEATIO AVCTORE F. DE WIT.

Amsterdam bij Friedrich de Wit inde Kaarverfuet
by den Dam inde Witte Tafelart.
Geneve Druyffde Ayl van 17 in een gracie.
Franz. Ayle gte Vren Giens.

COMITATUS HOLLANDIÆ TABULA PLURIBUS LOCIS RECENS EMENDATA A FREDERICO DE WIT.

MARIS GERMANICI PARS

vulgo DE NOORT-ZEE.

DE ZUYDER ZEE.

*Olim hic Qltum Rhoni et arce Britannica
anno 1520. 1553. 1562. 1576. 1588. vixit multaque
admirationis sumis antiquitates effulgebat.*

*2. Gemeine Duytsche Apen van 15 in een Grise.
3. Giliaria Hollandica quorum signula continentur vixit.
4. Vren gaens de 2 maken 3. Apen.*

Miliare Germanicum commune
 5000 10000 15000
 Schale van 2000 Bloeyche Roeden maekende een gemeene
 Duyfche Myle van 5 in een graet

COMITATUS ZELANDIÆ TABULA
 emendata a FREDERICO DE WIT amstelodami.

NOORT ZEE

DE HONT ofte WESTER SCHELDE

Inner Wieringen

TOUDERLAND

GENEVALEND

POLDERS

POLDERS

POLDERS

DE OOSTER MOER

DE BIENINGEN

DE OOSTER BEVELAND

DE ZUYDT BEVELAND

DE OOSTER MOER

DE BIENINGEN

DE OOSTER BEVELAND

DE ZUYDT BEVELAND

DE OOSTER MOER

DE BIENINGEN

DE OOSTER BEVELAND

DE ZUYDT BEVELAND

DE OOSTER MOER

DE BIENINGEN

DE OOSTER BEVELAND

DE ZUYDT BEVELAND

DE OOSTER MOER

DE BIENINGEN

DE OOSTER BEVELAND

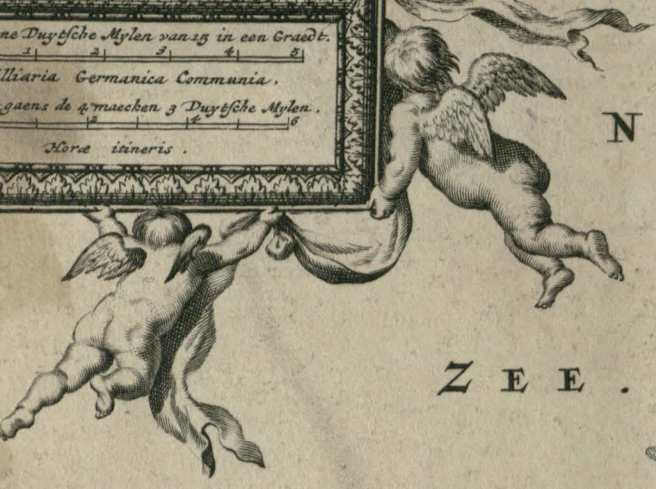
DE ZUYDT BEVELAND

DE OOSTER MOER

BELGII REGII ACCURATISSIMA TABULA PLURIBUS LOCIS RECENS EMEN: A F. DE WIT.

Generale Daghte Afziet van de zee en Gracht.
Milliaris Germanica Communis.
Trop. pars de 4. m. schen. 3. Daghste Afziet.
Mora inanis.

NOORDT

ZEE

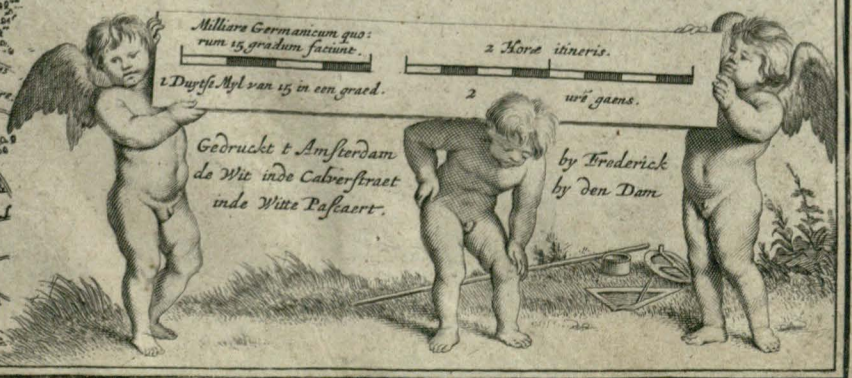
COMITATUS FLANDRIÆ TABULA, IN LUCEM EDITA A FREDERICO DE WIT AMSTERODAMI.

MARE GERMANICUM vulgo

D E N O O R T Z E E .

Vlaemische Bancken.

Abraham Desfleur.
Gedrukt & Amsterdam
de Wic inde Calverstraat
inde Wits Tafel.
by Frederick
de Wit.

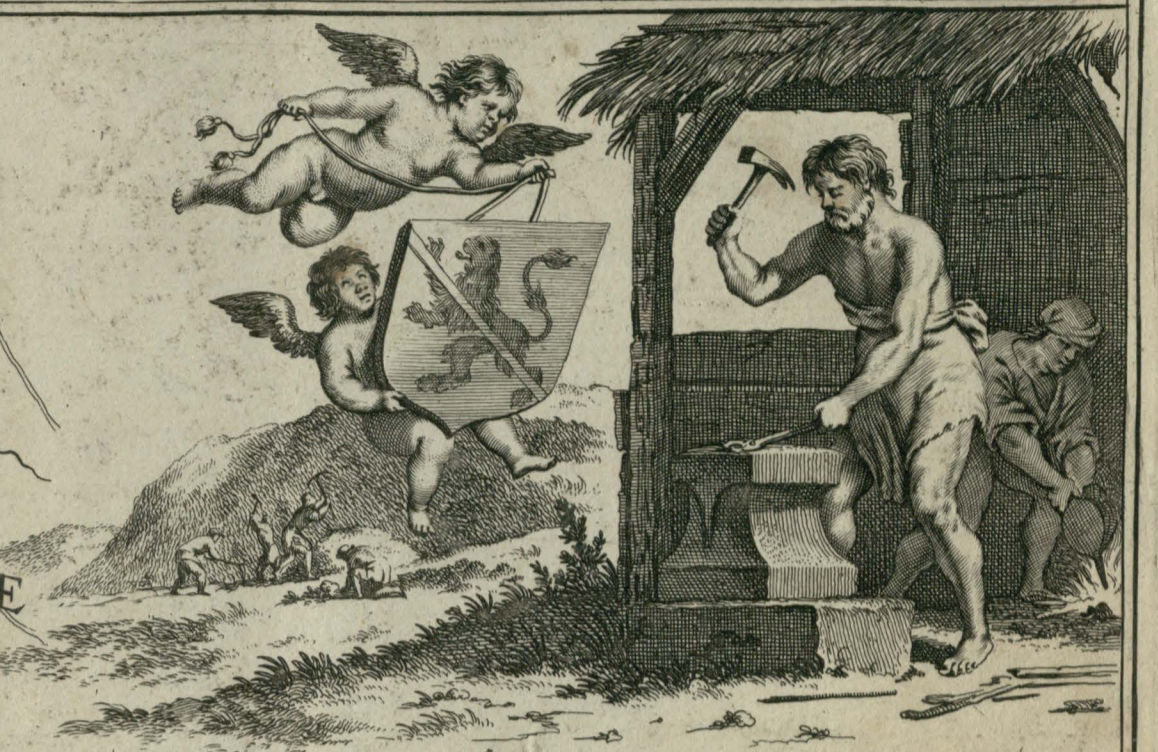
TABULA COMITATVS
ARTESIAE
emendata
A. FREDERICO DE WIT.

Gedruckt tot
Amsterdam by
Frederick de Wit
inde Calverstræet
by den Dam inde
Witte Paskaert.

Notarum Explicatio
 ■ Artois
 ■ Opida
 ■ Eius Dominium
 ■ Promontorium
 ■ Millaria Germanica communia
 Gemeene Duytsche Myle van 15 in een graet
 ■ Millaria Gallica communia
 Franse Myle ofte Dre graens

COMITATUS NAMURCI TABULA IN LUCEM EDITA A FREDERICO DE WIT.

Monasteria
Nobilium, ead.
Pagi
Gedruckt & Amstertdam by Frederic
de Wit in de Calverstraat by den
dam inde Wits Drukkerij.

TABULA DUCATUS LIMBURCH. ET COMITATUS VALCKENBURCH IN LUCEM EDITA A F. DE WIT.

Gedruckt in Amsterdam by Frederick de Wit, ands Cabinetstraat by den Dam in de Witte Paskaert.

Milare Germanicum Commune 15 in unico gradu.
 een Gemene Duytsche Myl van 15 in een graed.
 12 Milare Gallicum 20 in unico gradu.
 12 Franfs. Myl van 20 in een graed.

Tabula Ducatus
BRABANTIAE
continens Marchionatum
SACRI IMPERII
et Dominium
MECHLINIENSE
cunctata
A. F. DE WIT

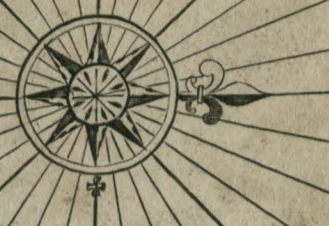
Altit. Germanica 3 Dupplic. hinc una in sea gradu
Mora itineris 3 Dupplic. hinc una in sea gradu
1. Amstelredamum gubnetur by Frederic de Wit inde Kal
verreest by den Dam inde Witte Puckart

MARCHIONATUS SACRI IMPERII ET DOMINII MECHELINI TABULA AUCTORE F. DE WIT.

NOVA TOTIUS
WESTPHALIAE
DESCRPTIO.

MARE
GERMANICUM

DE
NOORDT
ZEE.

Miliaria Germanica communis
Dutchische Myle van 15 in een graet

6000

D N° 369074

KSIĘGARNIA

ANTYKWARIAT

D N° 369074

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

